

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Tartalom: A Tanműhelyről, szakoktatásunkról s egyebekről. A pont s vessző elhagyása a mondat végéről. Újtások a hírlaphirdetések szedése dolgában. Néhány szó az amerikaiak egy arany szabályáról. Apró jegyzetek a fizikai és kémiai színekről. Apróságok a festékező hengerek igazgatásáról. Művésziatlenség a könyvek béléspapírosánál. Nyomatás az új fénytelen műnyomó papírosra. Statisztikai adatok a németországi korrektorokról. Idegen szavak használata szakirodalmunkban. A Pallas-nyomda főművezetőjének jubileuma. A korrektorokról és a korrektori munkálkodásról. Az államnyomdai makulatura megsemmisítése. A korrektor és a korrektori munkálkodás. Magyar Nyomdászok

Évkönyve az 1910. évre. A tollrajz és főleg a betűrajzolás a litográfiában. Könyvismeret és egyéb apró közlemények. (Mostani füzetünk borítéka és mellékletei. Szakegyesületünk címlap-pályázata. Nyomatópapírosunk gyors pusztulása. Pályázat művészi plakát tervezetére. A pécsi nyomdászok János-ünnepe. Fidrart Henrik negyvenéves jubileuma. Nyári táncmulatság Miskolcon. Sztrájk törő szerzetesek Szlavoniában. Fittler—Györgyi: Magyar Iparművészet. A Rigler József Ede részv.-társ. Egy magyar nyomdász sikerei külföldön. A nyomdász-Évkönyv s Úti Kalauz. A walesi herceg a könyvnyomtatásról. A nyomtatvány-árszabás módosítása. A hírlapnyomtatás föllendülése. Nyomatópapír készítése makulaturából. Nagy irodalmi mecénások Amerikában. Állati alakok

alkalmazása bélyegeken. Nyomdászinasok nevelése Amerikában. A körtvélyesi orosz-román tipografia. Levél lebélyegzésére szolgáló automata. A nemzeti múzeum egy inkunabulája. Egy régi könyvnyomtatónk Itáliában. Egy amerikai milliárdos könyvtárából. Az angolországi hírlapírás múltjából. Hivatalos közlemények. (Pénztári kimutatás 1909 május haváról. A szakbizottság június 20-iki ülésének jegyzőkönyve. Tagsági járulékok május hóról. Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai. Tagsági forgalom május hóban. A választmány május 20-iki ülésének jegyzőkönyve. Birálati jelentés a Grafikai Szemle májusi mellékleteiről. Föhlívás a Szakkör vidéken működő tagjaihoz.) Hirdetések rovata.

A Tanműhelyről, szakoktatásunkról s egyebekről.

A nyomdászati szakoktatásnak kettős bázisának kell lennie: egyik a tudományos, másik a művészeti alap. A kettő között éles határvonalat vonni nem lehet, mert hiszen az életben is bensően összeszővődnek egymással, s a gyakorlati alkalmazásban egyik a másiknak kiegészítő része. Az előbbinek, a szorosabb értelemben vett tudományos bázisnak elég könnyű volna a lerakása: a tisztán nyomdásztechnikai, valamint szaktörténelmi megkereskedelmi tudnivalókon kívül mindössze hogy ki kell válogatnunk a fizikából, mechanikából, kémiából stb. a nyomdászattal közeli vonatkozásban levő dolgokat, s azokat bizonyos logikus sorrendben előadni a hallgatóságnak. Szóval az anyag készen, tisztára leszűrődve áll előttünk, egyszerűen csak ki kellene a kezünk nyújtani érte.

Sokkal nehezebb azonban a szaktanítás művészeti bázisának a megállapítása. A mi korábbi szaktanfolyamainknak ez volt az Achilles-sarkuk, s tudunkkal a külföldön is ennek a bázisnak erőtlensége vagy hibás megválasztása miatt veszett kárba annyi nemes törekvés. Amikor egyszerűen csak díszítő elemeket rajzoltatnak a tanulókkal, olyanokat, amelyek bár fölhasználhatók esetleg nyomdászattal is, de egymagukban állva mindennek inkább gyaníthatók, csak tipográfiai célra készült munkáknak nem, s amelyeknél az anyag számbavételének, a hozzá való igazodásnak semmi nyomát nem találjuk meg: nem, ez nem lehet helyes művészeti nevelés, s az ilyen rajzitanítási módus nem lehet igaz művészeti bázisa szakoktatásunknak.

• • •

Mult füzetünkben mi magunk nem szólottunk hozzá a tanműhelyi munkálkodás eredményéhez, egyrészt azért, mert Tantossy József dr.-nak az erről a tárgyról vezető helyen írt lelkes hangú cikke általában kifejezte a magunk véleményét is, másrészt pedig azért, mert gondoltuk, hogy kifogásokat fogunk hallani olyan szedőink ajkáról, akik minden művészi irányítás nélkül fölnevelkedve, elkövetői voltak a közelmúlt idők tipo-

gráfiai stílustalanságainak, s most, a művészi egyszerűség elkövetkeztekor egy egész világot láttak romba dőlni. Vártunk tehát, hogy ez öntelt és maradi szak-társaink kifogásaira is megfelelhessünk. Érdemleges, komoly választ megérdemlő kritikát azonban várakozásunk ellenére sem igen hallottunk, s így pusztán csak annak rövid konstatálására szorítkozunk, hogy mennyiben hozta közelebb a tanműhelyi vezetőség ernyedetlen munkája a helyes nyomdászati szakoktatási metódust a régtől óhajtott megvalósulásához.

A kiállítást minden szépsége mellett is más szemmel kellett tekintenünk, mint a nyomtatványok megnyomdászrajzok különben gyakori kiállításait. Nem az eredmény bemutatása volt itt a fő, hanem a tanítási metódikáé. Gazdag és élvezetes tárlat volt ez ama tanfolyami kiállítások sorából, amelyek beszédes illusztrációit teszik a nyomdászati szakoktatás módszerének megállapítására irányuló tapogatódzásoknak. Tartalmasság dolgában csak az 1905-ben és 1906-ban rendezett tanfolyami évzáró kiállítások állíthatók a mostanival párhuzamba, de míg azokon a technológiai elem volt a fő a dolog művészi részének sok helyt gyatra színvonalával szemben: itt — a Tanműhely céljához képest — kizárólag a szakoktatás művészeti felének egy értelmes és minden eddigi kísérletezést messze túlszárnyaló tanmódszerét láthatjuk. Hogy melyek ennek a részletei: elmondta mult füzetünkben Tantossy dr.; mi itt csak elismerésünket s rendíthetetlen bizalmunkat fejezhetjük ki a vezetőség iránt.

Nagy jelentőségű közös ügyről van szó. Igyekezünk e sorok írásakor a lelkes vezető és a derék művésztalagok iránt érzett benső rokonszenvünket elnyomva, hideg szemmel vizsgálni a dolgokat, s pusztán a tényeket mérlegelni. S ennek a minden befolyástól ment, nyugodt vizsgálódásnak eredményeképpen egy megingathatatlan meggyőződés kélt bennünk: *az abszolúte helyes nyomdászati szakoktatás módszere — ami a dolog művészeti, tehát nehezebb részét illeti — máris véglegesen meg van alapítva.*

A pont és vessző elhagyása a mondat végéről.

Kétségtelen dolog, hogy a pont és a vessző sokszor nagyon zavarólag hat a sor végén. Könyvcímeken, oszlopos és táblázatos szedésekben ezért többnyire el is szokták hagyni ez írásjegyeket a mondat végéről. El lehet hagyni őket akkor is, amikor a nyomtatványnak egész szövege úgyszólván csak egyetlen mondatból áll, például a névjegyeknél, cégkártyáknál, levelejeknél stb. Éteklapokon és másorokon az egyes tételek után szintén elmaradhat a pont, amennyiben ez a két nyomtatványfajta olyanforma elbírálás alá esik, mint az oszlopos szedés. De messzire e tekintetben nem szabad mennünk.

ma elküldöttem. Egyszersmind szíves figyelmébe ajánlom remek ruha-mintáimat, amelyeket mult havi londoni és párizsi utamon sikerült összegyűjtenem
Kiváló tisztelettel:
Kemenes Adél

A többnyire kicsinybetűs keltezés soránál, ami rendszeren egyszersmind rövidítés befejezése is, túlzott dolog elhagyni a pontot. Levélszerű közlést tartalmazó nyomtatványféléknél, minők például a körlevelek is: logikátlanság és egyszersmind képtelenség a pontnak az utolsó sor végéről való elhagyása. Ide tördelten mutatunk be egy rossz példát, olyat, aminőt százával találhatunk a mai napi akcidenstől. Hogy mennyiben bontaná meg ilyen esetben annak az ártatlan kis pontnak a beleszedése a szedéskép négyzetét: igazán nem értjük. A modernizmusban is meg-megnyilatkozik már a copf.

Ujítások a hírlaphirdetések szedése dolgában.

A betűszedésnek még ma is a hirdetés-szedés a legel hanyagoltabb ágazata. Hírlapjaink hirdetésoldalai olyanok, hogy jóízű embernek szinte kín reájuk tekinteni. Valóságos betű- és keretkonglomerátum egy-egy ilyen hirdetésoldal; annyi mindenfélét ki akarunk rajta emelni, hogy végezetül semmi sincs kiemelve.

Nem sokkal különb a dolog a heti lapok és folyóiratok hirdetéseinél sem. A szedő többnyire abba a hibába esik, hogy cifra akcidenziát akar csinálni minden egyes hirdetésből, nem gondolva arra, hogy az egyes hirdetés a kolumnák közepette semmiesetre sem élhetne egyéni életet. Ez az oka annak, hogy még az egyes hirdetések közt talán tűrhető számmal akad meglehetősen szedésmunka: a több hirdetés magukban foglaló hirdéskolumnák közt alig-alig található elfogadható, vagy pláne utánzásra is méltót.

Bizony, ha végignézzük az összes magyarországi újságok hirdetésoldalait, aligha találunk egyet is közöttük, amely igazán mintaszerűnek volna mondható. Még a sokat emlegetett Magyar Iparművészet hirdetésoldalai járnak legközelebb a viszonylagos tökéletességhez, de a jó hatás és áttekinthetőség itt is csak részben köszönhető az ügyes szedésnek s jó csoportosításnak; döntő szerep ebben a gyakran művészek rajzolt vignettákat és főiratokat illeti meg.

Czakó Elemér dr. néhány esztendő előtt valami katalógusfelét rendezett sajtó alá. Hirdetések szép számmal voltak a könyv vége felé, de szedésmunka alig akadt közöttük; úgyszólván valamennyit az Iparművészeti Iskola körül álló fiatalabb művészi gárda rajzolta. E hirdetések tehát kétségtelenül művésziek voltak, bár mi nyomdászok nem sokat tanulhattunk belőlük, mert hiszen csak a nyomtatás dolgában volt közösségük a tipográfiával. Mindenesetre óhajtanó volna, hogy lapjaink összes hirdetéseit művész-emberek rajzolják, hogy így a művészeti szép fogalmat a nép legszélesebb köreiből is eljussanak. Mi betűszedők azért csak megélnénk valahogy. De bármennyire szép volna is a dolog: korunkban teljességgel kivihetetlen. Ki viselné a művész díjazásának és a cinkografálásnak költségeit? A hirdető aligha, mert hiszen még a a papíros és nyomdafesték árát alig fődöző hirdetés díját sem igen akaródzik fizetni. A hírlapkiadó és a

nyomdász pedig nem bolond, hogy fizesse, sőt még ideje sem volna az ezzel kapcsolatos iparművészeti vigéceskedéshez. S ami szintén fontos: a derék cél megvalósítása esetén egy-egy oldal hirdetéseit ugyanazon művésznek kellene rajzolni, s még így is nyílt kérdés maradna: lehetne-e az egyenként művészi hirdetések közül művészi kolumnákat összekombinálni. No de félre most ezzel a tréfával határos okoskodással, s lássuk, hogy minő úton-módon lehetne szedett hirdeteinket annyira-mennyire különbekké és persze a céljuknak is jobban megfelelőkké tenni.

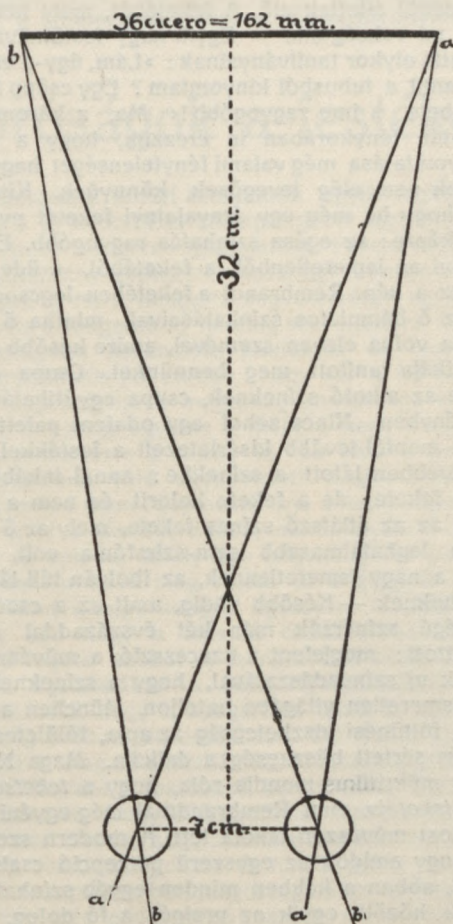
Azt hisszük, a legjobb szándékunkat is megghiúsíthatja sokszor a hirdető rövidlátása és rossz ízlése. Példával bizonyíthatjuk ezt az állításunkat. Mikoriban a Grafikai Szemle megkapta a maga új betűit: eredeti tervünk az volt, hogy az összes hirdeteinket kurzívából szedjük, negyedcicerós fekete vonalakkal körítve, s minden hirdetésben legföljebb két-három sort emelve ki nagyobb betűvel szedés avagy aláhúzás segédelmével. Néhány hirdetés meg is szedtünk már ilyenformán, amikor egyik hirdetőnk fölszólt, hogy neki okvetlenül középre zárt és félkövérrel megkövérrel telespékelt sorok kellene. Ez a fölszólalás aztán teljesen megakasztott bennünket tervünk megvalósításában. Pedig kár; a tervezett puritán egyszerűségű szedési mód mindenesetre nyugodtabb hatásúvá s áttekinthetőbbé tette volna hirdetésoldalainkat.

Ha a hirdető okoskodása nem akadály, törekedjünk arra, hogy valamennyi hirdetésünkkel egyformán bányunk el. Vagy valamennyit kerítsük be — de egyforma és közömbös hatású kerettel, például lénival —, vagy egyiket sem. Betűt pedig egyforma metszésűt vegyünk végesvéig, pusztán a fokozatok változtatásában keresve a kiemelést. Úgynevezett »sláger«-ből egyetlen hirdetésben elég egy is, különösen ha a hirdetés kisebb terjedelmű; de ez a »sláger« aztán alaposan ki legyen emelve. Különös figyelmet kell természetesen fordítanunk a hirdetések elhelyezésére is, tekintettel azok tömörségére és nagyságára. Erre nézvést még mindig a legokosabb dolog, ha az időktől fogva mindenkoron célszerűnek bizonyult egyszerű szimmetria elvét követjük. Igaz ugyan, hogy az ily elhelyezés nem minden esetben vhető keresztül.

Néhány szó az amerikaiak egy aranyszabályáról.

A praktikus amerikanusoknak van egy igen-igen megszívlelésre-méltó szabályuk, amellyel azonban erre mifelénk nem igen szoktak törődni. És pedig az, hogy (persze csak tömör szedésben) *nem szabad hosszabb sorokat szedni, mint amilyen hosszú a két szem egymástól való távolsága* (egyik pupillától a másikig mérve). Pedig a praktikus amerikanusoknak, mint rendszeren, most is igazuk van!

Minden miéértnek megvan a maga azértja. S lehet, hogy erre a miéltre is csak azért nem vetnek ügyet az én kedves és igen tisztelt szaktársaim, mert az »azért«-ját nem ismerik; vagy ami szintén lehetséges: azért nem, mert magát a szabályt ha ismerik is (hisz

eleget hallottuk már, ha *elégszer* nem is hallottuk még), nem jut eszükbe azt kérdezni, hogy »miéért?«

Hát hogy »miéért?«

»Azért«, — mert az intenzíven élő s dolgozó amerikanusnak drága kincs a látó két szeme; drágább kincs mint nekünk, pedig nekünk, kevésbé szemeseeknek, nagyobb szükségünk van rá.

Minthogy pedig az amerikanus egész nap húzza az ígát s dolgozik kezével-lábával, minden szervével: nem akarja egyik szervét sem fölösösen fárasztani, mert azoknak minden csepp ereje a munkának van fentartva. Az ujságját is ebéd közben olvassa, s mint-hogy véteknak tartja azt a kis energiát is a munká-

tól elvonni, ami egy ujság végigolvasásához kell: így elveszik a szemét minél kevésbé fárasztani.

Ez a fenti szabály is e törekvésnek az eredménye.

A két szemgolyó egymástól távolsága 16—18 ciceró közt divergál; az amerikaiak rég rájöttek arra, hogy mennél kisebb mozgást kell a szemnek végeznie, annál kevésbé fárasztó az olvasás; igyekeznek tehát a sorhosszúsággal a fenti korlátokon belül maradni.

Ím a mellékelt ábrán lerajzoltam, hogy hogyan olvas az ember egy harminchat-cicerós sort, tehát egy olyat, amelynél jóval hosszabbakkal találkozhatunk lépten-nyomon.

Az olvasásnál a leghelyesebb, ha az ember 30—32 centiméternyire tartja a szemétől a könyvet; ezt a távolságot vettem tehát én is alapul.

Amint a rajzból láthatjuk: *hogy egy harminchat-cicerós sort végigolvashassunk, a szemnek a sor egyik végétől a másikig teljes huszonnyolc foknyi fordulatot kell tennie; e mellett a szem a sor vége felé már hét foknyira kifelé fordul.*

Az ilyen hosszú sorok olvasása a szemidegekre olyan fárasztó, hogy a harminchat cicerónál hosszabb sorok olvasásánál már inkább a *fejét* mozgatja az ember, mint a szemét; ez meg viszont a nyakizmoknak nem valami kellemes! Hát még a rövidlátó emberek, akik ma már, sajnos, olyan sokan vannak. Figyeljünk meg, hogy a kávéházban hogyan olvasnak az emberek, s látni fogjuk, hogy nagy részüknek még a mi ujságaink tizenöt-tizenhat cicerós sorai is hosszúak, s hogy még ezeket is csak úgy tudják a rövidlátó emberek olvasni, hogy végigsétálnak a sorokon.

Még harminchat cicerónál rövidebb sorok olvasása is meglehetősen kellemetlen, s csak akkor kellemes igazán az olvasás, ha a sor a szemtávolságnál *kisebb*, mert akkor nem kell az embernek a sor végén hol a jobb, hol a bal szemét kifelé forgatni.

Nyomdásztechnikai szempontból csak egy igazán fogas kifogás emelhető a rövid sorok ellen, és pedig az, hogy sokkal több volna az elvlasztás. Ezt a kifogást azonban megdönti a rövid sorok azon nagy előnye, hogy az ember sokkal hamarabb találja meg egy *ritkítatlan* tizennégy-cicerós hasámban a következő sor elejét, mint egy huszonnyolc ciceró szélesben, még ha az akár három ponttal van is ritkítva.

A hosszú sorokkal valóságos merényletet követnek el nap-nap után a szemünk ellen. S milyen különös, hogy mi, sokat olvasó nyomdász népség, mily könnyedén vesszük a dolgot! Az utóbbi hetekben három olyan mű is került a kezembe, amely pesti előkelő műintézetben készült, s ennek dacára huszonnyolc ciceróra volt szedve. Pedig mind a három munkában apró szövegközi illusztrációk voltak, amelyeket sokkal szebben és könnyebben lehet kéthasábos műben elhelyezni. Bizony mondom, hogy a harmadik műnél már-már ott tartottam, hogy nem akartam elolvasni, pedig nekem mint nyomdásznak sokkal könnyebben megy az olvasás, mint a laikusnak, amint ezt mindnyájan tapasztalhattuk. Mit szenvedhet már most egy ilyen »díszmunka« mellett az olyan szegény ördög, aki, mint legtöbbszörünk, csak este, az ágyban, jut hozzá egy kis csendes, nyugalmas olvasáshoz, és mivel a párnán nehéz az embernek a fejét forgatni, kénytelen a szemét végigsétáltatni a 28—32—36, sőt 40 cicerónyi mérföldes sorokon?

Kner Imre.

Apró jegyzetek a fizikai és kémiai színekről.

Ez a téma végtelenül kiadós. Szakíróink már sokat írtak és még sokat fognak írni róla, de annyit soha sem lesznek képesek, hogy újabb és újabbakkal ne gazdagíthatnák szakirodalmunkat. Hiszen egy emberi életen át sokat látunk. Ha a fogékony lélek nyitva áll, a tapasztalás özönével szórja bele kincseit.

Szaktársaink tekintélyes része tudja, hogy a színekben pompázó természetben nem színek vannak, hanem fény sugarak, melyeknek váltakozó számú rezgéseit a szemünk látja színekül. Csapodi dr. írja, hogy a leghosszabb hullámú s másodpercenként csak négyszáz billió rezgést tevő fény a vörös szín érzését kelti bennünk; a legszaporább rezgésű, másodpercenként nyolcszáz billió rezgést tevő és legrövidebb hullámú fényt ibolyaszínül látja szemünk. Sőt azt is tudják szaktársaink, hogy a *perspektíva* nagy szerepet játszik a képrásban. Kétféle perspektíva van: *vonal- meg levegő-perspektíva*. Előbbi a tárgyakat mind távolabbi tünteti föl, utóbbi pedig a tőlünk távolabbra eső tárgyakat a levegőréteg következtében más színűre változtatja; így a tőlünk távol fekvő hegyek zöld színe a levegő-távtól következtében kékes színűnek látszik.

A hagyományok ujabban azt mutatták ki, hogy az ókori emberek sokkal kevesebb színt láttak, mint amennyit látunk ma. Az ég kékje és a föld zöld tónusai közt a színek jelzői még nem vallanak semmi különbségre. A régieknek csak vörös, sárga és zöld volt a világ. Nem vették észre az ég végtelenségének, a nefelejts ábrándos kékjének szelid színt. És hihető, hogy egykor ép úgy kezdtek a kékért lelkesedni, mint ahogy elképzelhető, hogy micsoda gyönyör, midőn valami új szín mint valami modern divat izgatja az emberek színérzékét. Így a művelődés haladásával a kék szín lett a legkedveltebb. Kék volt a ragyogó toalette színe, kékbe öltözött az előkelőség: a bíborpalástok divatja, hőkora volt ez; bíbor volt a drágaság, bíbor a fejedelmi dísz, bíbor, amely azonban egyáltalán nem a vörös volt. Mert csak a késői, utókor olvasók képzeltek, hogy a bíbor: vörös. A pozitívabb kutatások során kiderült, hogy az, amit bíbornak neveztek, nem más, mint a ragyogó *anilinkék*.

Valóságnak teljesen megfelel, hogy emberi szemünk a fény hódításában előre tör. Abban a vékony kis fényzárványban, melyet a nap sugar az üvegprizmán megtörve szivárványszínekbe vet, s amelyet *színképnek* nevezünk: benne van ennek a hódításnak az egész csodálatos hatalma. A szivárvány szín sorában haladunk mind előbbre, mindegyre több színt látva. Ma már látjuk az ibolyát. A kéknek továbbkeveredését valami ismeretlennel, melynek homályába a nagy Rembrandt hatolt legmélyebben. A színpompának egész világa vár a megismerésre. Tudjuk, hogy ez ismeretlen világban annyi szín létezik, — a színkép-elemző kémiai és fizikai módszerek ezt nyíltan megmondják. Megállapítottatott például a szivárványos színkép első feléről, mely a vöröstől a zöldig terjed, hogy csekély, de leginkább nem kémiai hatásúak, míg a zöldtől az ibolyaszínig terjedő és az ibolyán túli részec sugarai kémiai hatásúak. Van aztán *védő* és *bontó* hatású színtény. Például a kék színnek hideg fénye nem szokott kápráztatni, amiért a szemre jó hatással van. A legutóbbi időben azonban már kiderítettett, hogy a kék fény bontó hatással bír. Fontos azt is tudni, miszerint eddig a vörös fényt szemkáprá-

zó hatásának tartották, most ujabban pedig a sárgát is annak tartják. A kémiai és fizikai módszerekben van a megmérhető helye azoknak a fényrezgéseknek, amelyek mind nagyobb rezgési sebességükkel odavetődnek: de nekünk ez feketeség, láthatatlan szín. Az ibolyán túl vakok, színvakok vagyunk.

A modern kolorit a kéken túl kezdődik. És pedig az ibolya s a feketék koloritjával. Az olasz renaissance árnyéktónusaiban jelentkezik először. Jellegzetes mesterei: Andrea del Sarto, Correggio, akiket az akkori divat mint moderneket a klasszicizmussal szemben szárnyára vett. A feketében Tiziano sejtette meg először a koloritot. A legcsodálatosabb hús-színnek, meleg ragyogással, a feketének valami sajátos keveréséből állottak elő. A feketéből, mely nem szín, csak a mi vakságunk. — Egyik nagy festőművésznünk mutogatta olykor tanítványainak: »Lám, úgy-e ez tiszta fehér, amit a tubusból kinyomtam? Egy csöpp feketét kenek belé, s ime ragyogóbb!« Ma, a háromszínes nyomtatás fénykorában is érezzük, hogy a három szín nyomtatása még valami fénytelenység hagy fenn. A színnek nem elég levegősek, könnyűek. Kitalálták tehát, hogy ha még egy árnyalatnyi feketét nyomtatnak a képre: az egész színhatás ragyogóbb. Egy árnyalatnyi az ismeretlenből, a feketéből, s üde, levegős lesz a kép. Rembrandt a feketében legcsodálatosabb az ő bámulatos színhatásaival, mintha ő mindazt látta volna eleven szemével, amire később a színkép fizikája tanított meg bennünket. Csupa egybeszűrése az alkotó színeknek, csupa együttetés, akár a napfényben. Nincs sehol egy odafent paletta-szín. Hanem mentől tovább kísérletezett a festékekkel, mentől mélyebben látott a színekbe: annál inkább bizgatta a fekete, de a fekete kolorit és nem a fekete festék; az az átlátszó színes fekete, mely az ő szeme előtt a leghatalmasabb szín-szimfónia volt, egész orgiája a nagy ismeretlennek, az ibolyán túli láthatatlan színeknek. — Később pedig, amit ez a csodálatos fejlettségű színérzék már két évszázaddal ezelőtt előre látott: megjelent a szecesszió a művészeti kihágások új színvadászatával, hogy a színeknek exotikus, ismeretlen világába hatoljon. München a szülővárosa, föltűnési viselkedés az apja, fölületesség az anyja és sértett büszkeség a dajkája. Maga Nordau, a híres műkritikus mondja róla, hogy a *tehetség-nélküliek iskolája*. Ami Rembrandtnál még egyéni dolog volt, most művészeti iskola lett. A modern szem már látja, hogy amidőn az egyszerű percepció csak kéket érzékel, abban a kékben minden egyéb színhatás van és ezek között egyik az uralgó, a fő dolog, a jellemző, amely a kéknek a sajátos karakterét adja, amit megfogni: éppen az a művészi erő. A szecesszionisták a reflexben és árnyalatokban színorgiát művelnek. Azt szeretnék bizonyítani, hogy amit a laikus szem zöldnek lát, az kék; ami normális, az természetellenes. Például a szecesszió nevében festenek vörös és sárga eget. Mert hisz harc folyik éppen azért a vörösért, azért a sárgáért. Ez a harc a modernség, a művészet. Tehát sárgát oda vagy vöröset. Az igazságot, nem pedig a valóságot. A kék a valóság, a vörös vagy sárga az igazság. Ebben az ellentétben van a szecesszió egész harcmodora a színnek dolgában. Kétségtelen, fölbontva a színt, igazuk van: a kékben a vörös vagy sárga szín a domináns. Csak-

hogy nekünk nem az ő igazságuk kell, hanem a kék szín színigazsága, amely csak a domináns által válik azzá. Tehát könnyen ráismerhetni a szecesszió szent őrijongására. Aztán meg a színek reflexének túlhajtása olyan, mint a túlszagos virág: bódít s fejfájást okoz.

A színek bontásának ez a hajszája megindult, és idestova másképp már sem nem festenek, sem nem nyomtatnak. Ez a színezés költészet és művészeti program. A program a közepszerűségeknek való, pótlandó a költészetet. Legyünk elnézők, mert ki tudja: a fény és szín új birodalmának minő előhírnökei ezek. Tagadhatatlan: olyat akarnak produkálni, láttatni, amit azelőtt még nem látott szem; művészi értelemben is, kereskedelmi értelemben is. Mind az a fény, a színeknek átlátszó ragyogása: az ultraviolet felé tör, onnan, az ismeretlen feketéből akar új varázst méríteni a színezés költészetére. Láthatjuk is a szenvedelmes elmerülést az ibolyás ragyogó tónusokba, a sötétség föloldásába. És bármennyien imád-

ják is a szecessziót: utálniuk kell az együgyűséget. A mai tisztultabb művészi törekvéseink közepette furcsának, sőt érthetetlennek találjuk az itt-ott termelt nyomtatványokról szemünkbe ötlő maradi színészeti módszert. Nagyon sokszor a komplementáris színek lehetetlen együttese agyonnyomja a különben perfektül szedett és összeállított nyomtatványt. Úgyzintelen bántó a színpompával való visszaélés. Szébb és jobb mindig a nemes egyszerűség. Azután fontos megtanulni a színek kémiai s fizikai hatásának tulajdonságait, meleg és hideg voltát, keverését. Úgy kell velük bánni tudnunk, mint a váltakozó komplikált szedésekkel: könnyen, jól, szabályosan, mert a szín kiegészítője, lelke a nyomtatványnak, sőt mondhatjuk, hogy tökéletes egészet, művésziest csakis akkor tudunk produkálni, ha a színek minden csínja-binjával tisztában vagyunk, azt teljesen elsajátítottuk. Mert ezek birtokában tudjuk jól fölfogni a szépet, melynek fő sajátossága az összhang. *R. Tóth József.*

Apróságok a festékező hengerek igazgatásáról.

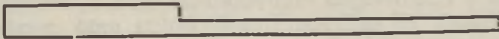
A gyorsajtó körüli tennivalók egyik legkényesebbike s a jó nyomtatás szempontjából legfontosabbika a festékező hengerek igazgatása. Furcsa dolog tehát, hogy akárhány gépmester csak úgy könnyedén veszi a dolgot, s ha a hengerfa segédelmével egyszer beigazította a hengereket, hetekig sem ellenőrzi állásukat.

A hengerfa használata általános, de csak kevés szakértásunknak jut eszébe, hogy ezt a fát is időről-időre megvizsgálja a magasság pontossága tekintetében. A hengerfa ugyanis a mellett, hogy a legprimitívebb eszköz erre a célra: ki van téve a nedvesség következtében való úgynevezett megvetődésnek is.

Egy kiváló német gépmester írja a hengerigazításról: Ha erről a témáról hallok, mindannyiszor eszembe jut az az epizód, amely egy négyhengeres gyorsajtó fölállításakor esett meg velem és a gépgyár szerelőjével. Mind a négy hengert egyszerre tettem bele a gépbe, úgy hogy a szerelő csudálkozva kérdezte: hogyan fogom azokat a hengerfával beigazítani, és értek-e egyáltalában a hengerigazításhoz. Kurtán feleltem néki, hogy a hengerfára nincs is szükségem, mire még jobban elcsudálkozott. De mikor aztán előszedtem a magam szerszámát, s hajszálnyi pontossággal beállítottam a festékező hengereket: bizony, akkor elismerte, hogy eljárással biztosabb a dolog.

No most lássuk, hogy micsoda szerszámmal is értem el ezt a rendkívül pontos és hozzá gyors eredményt.

A stereotípiában betűmagosságú négycicerós ürtöltőt öntetünk, maga pedig olyan hosszút, aminőt csak lehet. Az ékforma csingát lefűrészelve róla, majd pedig az alább látható módon az ürtöltő fölületéből is levágunk

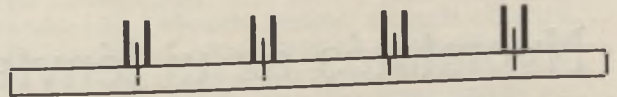

vagy másfél cicerónyit, még pedig úgy, hogy mind-össze vagy húsz-huszonnégy cicerónyi hosszúságú darab maradjon meg betűmagosságúnak. Magyarázat most már alig is kell a dologhoz: a rúdformájú ürtöltő betűnyi magosságú részét vesszük mérőeszközü a hengerek igazgatásához, a többi része pedig nyélnek szolgál. Ha a négyhengeres gépeknél ez a nyél rövidnek bizonyul: megtoldhatjuk egy fadarabbal. Ha a csapágyak és hengerorsók még csak kevésbé

vannak kihasználva, illetőleg kikoptatva: a hengerigazítást elállított hengerekkel is megcselekedhetjük; ellenkező esetben az igazítás csak nyomtatásra kész helyzetbe állított földaló hengerekkel történhetik meg.

Ha a henger illetőleg szorító-ráma két végén van még az ürtöltő bedugására elég hely, úgy a hengerek helyes állásának ellenőrzése még akkor is elvégezhető, ha a gépben éppen forma vagyon beemelve.

Ha festékező hengereinket — lelkiismeretes gépmesterhez illően — a lehető legnagyobb pontossággal beállítottuk is, az időnkénti ellenőrzésnek nem szabad elmaradni. Van arra mód, hogy a hengerek állásának helyességéről bármikor is egyetlen pillantással meggyőződhessünk. Mert bizony még a hengerágyazat

jó zárása esetében sem lehetetlen dolog egyik-másik hengernek a süllyedése. A csavarok meg találnak lazulni feléle; a henger eleinte talán megmarad a rendes állásában, de a gép hosszabb szünetelése esetén félre kell állítanunk, s ilyenkor a meglazult csavaroknak szépen utána ereszkedik. Ha ez vonalas forma nyomtatásakor a belső hengerrel történik meg, s esetleg csak egy-két óra múlva találjuk észrevenni, igen kellemetlen lehet a dolog. Ilyen esetek megakadályozására is van egy kitűnő módszer. Az összes hengerek pontos beigazítása után a csavarok sima felén (de nem a szárnyakon) világos festékekkel jelet csinálunk, még pedig egy függőleges vékony vonást, pontosan középre. A vonáska legcsekélyebb eltérését is azonnal észrevehetjük ilyenformán; de ha még biztosabbak akarunk lenni a dolgunkban: ezt a vonást egy kéregpapirosból vágott sávra is átvisszük, és a kettőt ellenőrzéskor összehasonlítjuk. Ha valamelyik csavar meglazul: ezt az eljárást mellett rögtön észre kell hogy vegyük: mint azt a fönti vázlat is mutatja.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy hengerigazításkor az ágyzatoknak mindig szorosan zárva kell lenniük és csak emeléskor és süllyesztéskor szabad a srófokat kissé meglazítanunk. Ez elég természetes.

Művésziatlenség a könyvek béléspapírosánál.

Ha figyelemmel kísérjük az utóbbi két évtized művészi fejlődését: kétségtelenül föltűnik ama lázas sietség, amellyel úgy a könyvpiar, mint általában a többi műipar is a letűnt idők művészi fölfogásának agyontaposott mesgyéjéről letér, arra törekedve, hogy termékei számára új formát és kifejezési módot találjon. S ha sikerült is e célok elérésére a szükséges segédeszközök és kellékek tömegeit előteremteni, mégis be kell vallani, hogy a könyvkészítés egy éppen-séggel nem alárendelt részének előállítására nem sok történt abban az irányban, hogy a mai, jogosan támasztható igények e téren is kielégíthetők legyenek.

A könyvek előzők-, vagy helyesebben szólva béléspapírosairól van szó. Ha széttekintünk ama polcon, melyen a mindnyájunk számára felérhető könyvek fölhalmozva fekszenek, sajnálattal kell megállapítanunk, hogy — csekély kivétellel — mindaz, ami az utóbbi évek során át piacra került, még mindig a régi divat képét viseli magán. Látnok virágmintákat, minőket nagyviseink kislány-korukban viseltek kartonszoknyácskáikon (csak hogy több eredetiséggel s üdébb színekben, mint az előzőképapírosokon láthatók), keresz-, csillag- és márványmintákat a leghetetlenebb földolgozásban és színezésben. S ez is egyik oka a kiadók részéről a sűrűn fölhangozó panaszhangoknak.

S bár legideálisabbnak találnók a könyv minden részének jellegzetes és a mellett egyöntetőségének rovására nem eső formát adni, mégis meg kell állapítanunk, hogy ehhez a szükséges előfeltételek vajmi ritkán találkoznak össze. — Kezdehetnk azzal, hogy vajmi ritkán akad művész, ki e tekintetben mesterit tudna nyújtani. Művészek, kik a műipar más terén kiváló alkotásokkal szerepelnek, béléspapírosok tervezésénél meddőek maradtak, vagy hamarosan zá-

tonyra jutottak. Ehhez még hozzávehetjük, hogy gyakran a tervezés és előállítás által fölmerülhető kiadások a költségvetést olyannyira megterhelnék, hogy kisebb példányszámokban megjelenő munka azt el sem bírná; ezt egybe vetve, megtaláljuk a nyitját annak, hogy miért fordulnak kiadók oly gyakran valamely sima színes avagy csak fehér béléspapíroshoz.

Ezt a dolgot határozottan helytelennek találok, mert szerintem a fejlettebb izlést majd annyira bántja ez, mint ha az első lap ki lenne vágva a könyvből. A könyvfedelet fölütve, mielőtt a szöveghez érünk, nem szabad egy üres semmiségnek elénk vigyorogni. A többé-kevésbé díszes fedélről a szöveg célszerűségéhez való átmenetben a szemnek üdítő pihenőt kell nyújtani, s e célt szolgálja a béléspapíros. A fedélhez viszonyítva, színében valami vérrokonságot, valamelyes halványított átmenetet kellene képviselnie.

És itt látok a rajzban gyakorolt mesterszedők számára új működési teret. Tipográfiai szempontból teljesen képzett mesterszedő okserű fölfogásánál fogva hamarosan alkothatna művészi becsüt; e téren értékesíthetné leginkább tudását s jó ötleteit, mert lehetetlennek találok, hogy az apró akcideneciák ambícióját teljesen kimerítenék. Vállalkozó szellemű munkálátónak pedig új munkakört biztosíthatna ezek tömegesebb előállítására; hiszen kevésbé kockázatos raktári munka szakunkban el sem képzelhető. A vevők meghódítása pedig vajmi könnyű volna, hisz a fentiek szinte áhftozzák már a biztos, ellenállhatatlan hódítót.

Bátorításul megemlíthetjük még, hogy szaktársaink kezéből eddig is láhattunk már ügyes dolgokat (az Évkönyv utóbbi kötetei, a továbbképző tanfolyamok tavalyi értesítője), s így egyik-másik bizvást megpróbálkozhatnék a dologgal. *Steinherz Miklós.*

Nyomtatás az új fénytelen műnyomó-papírosra.

A sokszorosítástechnikai újonságok legtöbbjét ujabban Amerikából kapjuk. Az új típusú nyomtató sajtók meg könyvkötészeti gépek, a duplex-festékek s egyéb festékkülönlegességek, az újabb marató eljárások, az úgynevezett műnyomó-papíros hazája mind Amerika.

Csodálkozva nézzük az amerikai szakfolyóiratokat, például az Inland Printert, és vágycokzás kél a lelünkben: vajha mi is állíthatnánk elő hasonló szép tipográfiai munkákat. Azt hisszük: csupán az egyéniségen múlik az ilyesminek elérése. Pedig hát legelső sorban is az anyagnak van ebbe döntő beleszólása. Amerikában pedig jobb a papíros, különb a festék, precízebb munkálkodásúak a nyomtató s más gépek.

A csillogóra krétázott műnyomó-papírosot még ma is csak elvétve lehet kontinensünkön olyan kifogás-talan minőségben kapni, mint aminőt Amerikában viszonylag olcsó pénzért mindenfelé vásárolhatunk.

Néhány esztendő óta fénytelen műnyomó-papírosot is használnak az Egyesült Államokban. E papírosan az autotípiák és háromszínnyomatok hasonlíthatatlanul nyugodtabb és előkelőbb hatásúak, mint a fényes papírosan, s az autotípiáknak a haszter okozta bántó hidegsége is nagyot enyhül rajtuk. Az egyszerű autotípiának is a mélynyomatos grafikai művekre emlé-

keztető hatása van, ha ilyen papírosra nyomtatják. A fénytelen műnyomó-papírosnak Amerikából való meghozatása nagyon költséges dolog volna, s ezért némelyik németországi papírosgyár megpróbálkozott az utánzásával. E nembeli produktumok azonban meglehetősen silányul ütöttek ki, úgy hogy nyomtathatóság dolgában össze sem hasonlíthatók az amerikaiak jó minőségű fénytelen műnyomó-papírosával.

Az eddigi próbák azonban nemcsak hogy a német papírosnak az amerikaiival szemben való silányabb voltát bizonyították be, hanem egyszersmind azt is, hogy az egyengetésnek másképpen kell történnie, mint a közönséges műnyomó-papíros nyomtatásakor.

Kromó- és műnyomó-papírosokra való nyomtatás-kor ugyanis általánosan hozzászoktak szaktársaink a gyöngébb erőegyengetés alkalmazásához, minélfogva a fénytelen műnyomó-papírosra való nyomtatás-kor is természetesen gyöngé erőegyengetést adnának. Ez pedig ilyen esetben határozottan kevés volna. A fő dolog ekkor az alulról való kellő megegyengetés. Aki ezt elmulasztja, s a hiányzó erőegyengetést a nyomóhenger feszültségének fokozásával akarja elérni: annak a fénytelen műnyomó-papírosokkal való munkálkodása közben keserű csalódásban lehet része.

Statisztikai adatok a németországi korrektorokról.

A németországi korrektorok munka- s bérvizonyairól érdekes kimutatás jelent meg a minap. A németországi korrektorok központi bizottsága állította össze ezt a statisztikát, amely teljesnek ugyan nem nevezhető, amennyiben csak 1089 korrektor és 20000 szedőt foglalkoztató 446 nyomdára vonatkozik, de mindemellett éppen a jelentékenyebb nyomdák fölvétele révén meglehetősen hű tükrét adja a viszonyoknak.

Mindenek előtt megtudjuk a statisztikából, hogy a korrektorok nyolcvanöt százaléka tanult nyomdász. Aki nem az: majdnem kivétel nélkül régebben került e pályára. Egy az összes nyomdákat felölelő statisztikában bizonyára még nagyobb volna a tanult nyomdászokból lett korrektorok száma, mert a kisebb nyomdákbán tudvalevőleg majdnem kizárólag szedőember vagy a művezető végzi a korrekúra-olvasást.

Egy-egy korrektorra a statisztika szerint tizennyolc és fél szedő esnék, ami ijesztően aránytalannak lát-

szanék, ha tekintetbe vesszük, hogy a német nyomtatvány-árszabás is tíz százalékra teszi a korrekúra-olvasási költségeket és hogy egy-egy korrektor tényleg legföljebb csak tíz jó kompressz-szedőnek a munkáját képes meggyőzni. A tizennyolc és fél százalékos arány azonban nagyon-nagyon leszáll, ha a szedők számából leszámítjuk az úgynevezett »fölrámolással« meg egyéb mellékes munkákkal foglalatосkodókat, a táblázat- és akcidens-szedőket, amely utóbbiak munkája korrekúra-olvasás szempontjából keveset számít.

A német korrektorok bérvizonyai — a mieinkhez hasonlatosan — nem mondhatók kielégítőeknek. Átlagosan huszonhárom és fél százalékkal nagyobb a bérük, mint amekkora a szedői minimum. Már pedig ha tekintetbe vesszük, hogy micsoda sokoldalúságot, univerzális tudást, nyelvismeretet stb. kívánnak meg különösen Németországban a korrektoroktól: bizony elmondhatjuk, hogy ők ott is a szellemi munka páriái-

Idegen szavak használata szakirodalmunkban.

A svájci Jura-hegység egy kedves városkájából, Solothurnból írja egy rég idegenbe szakadt földink a következő, mindenesetre elég érdekes kis levelet:

»Nem sokat törődöm a magyar helyesírással, de még a magyar nyelv eredeti szavaival sem; évek hosszú sora óta külföldön dolgozom, s magyar hazámat csak akkor veszem imádságba, amikor hadmenetességi adóért zaklatnak. Néha jut azonban hazulról egy-egy ujság, egy-egy szaklap is a kezembe, s figyelmesen átnézem: vajjon nem akad-e benne valamely érdekesebb tudnivaló. Olvasás közben aztán észreveszem azokat az idegen szavakat, amelyeket én itt a tulajdon nyelvünkben és eredeti frászmódjukban úgy szólva napjában használok, s amelyek magyarosított alakjukban bizony elég furcsán veszik ki magukat. Hogy magyar szaktársaim is különös szeretettel használják az idegen szavakat: azt a Grafikai Szemle minden füzetében tapasztalhatom. Így például olvashattam egyik füzetben a szaktudás *nivellálódásáról*, eredményes *konkurrálásról*; az egyik cikkíró *frapánsul* lát valamit megnyilatkozni, s hisz a *renaisanceban*. *Direkt*, *illusztrálás* és *szuverén* is magyar szó lett, míg *konstatálni* és *produkálni* már régóta tudtak a magyarok. Egyik újabb erényük azonban az *abszolút* pontosság lehet, ha ugyan a szerint élnek. *Konzisztenciája*: ez is valami magyarosított idegen szó, mely *elegáns* vagy még inkább *magnifikusan* veszi ki magát, s aztán... no de hagyjuk máskorra, azt hiszem, az olvasónak elég ez a néhány példa is. Úgy látszik, az illető cikkíró azt hiszi, hogy annál műveltebbnek tartják, mentől több idegen szót használ, s szaktudásuk híre meg értéke is annál magasabbra száll. Pedig éppen olyan jól és érthetően kifejezhetné magát magyarul is. Talán nem volna olyan szükséges a németet ezen a téren majmolni, s amennyire lehet, idegen szavakkal tarkítani a jó magyar nyelvet. Elégedjünk meg azzal, hogy művészi s szakmabeli vívmányait vesszük át; nyelvünkben maradjunk magyarok, s ne kölcsönözzünk hol a franciától, hol meg a némettől szavakat.

Kobza Antal.

Egyszerű szerkesztői üzenettel intéznék el ezt a fölshólalást, ha nem tudnók, hogy akárhány olyan nyomdász van széles e Magyarországon, aki körülbelül olyanformán gondolkodik az idegen szavak nyelvünkben való használatáról, mint Kobza szaktársunk. Ezek fölvilágosítása okáért néhány szóval megismertetjük az ebben a kérdésben vallott fölfogásunkat.

Az idegen szavak használata teljesen jogosult, ha nincsenek náluk jobb, kifejezőbb és rövidebb magyar szavaink, s ha az idegen szót közvetlenül a maga tulajdon nyelvéből vesszük át, s nem valami más nyelv közvetítésével. Ilyen esetben tehát le kell vadosnunk róla a közvetítő nyelvből ráragadt cafrangot. Azt írjuk például, hogy *retusozni*, s nem *retusirozni*, mert az *ir* tag német igekepző a francia *t* mellett.

Nem is holmi francia meg latin szavacskáktól kell féltenuünk a nyelvtisztaságot. Az ilyen egyes szó se nem árt, se nem használ. Más a nyavalyája a mi szakirodalmunknak: a germanizmus, az a germanizmus, amely nem egyes német szavaknak a magyarok közé való közbeszövésében, hanem németes mondat-szerkezetek alkalmazásában, a német néplélek s nyelv-sajátságok, valamint a német gondolkozásmód föl-szívásában nyilvánul meg. Annýira jutottunk, hogy a németül egy kukkot sem értő nyomdász »szakíró«-nak is csupa germanizmus minden második mondata.

Nem jól van ez így. Tele van a szájunk művészet-reserkentéssel, érdeklődünk mindenféle művészet iránt, csak éppen arról az egyről feledkezünk meg, ami a legszükségesebb volna a nyomdászra nézve: a szó-beli meg írásban való kifejezésnek, anyanyelvünk, a magyar nyelv »kezelésének« gyönyörű művészetéről.

Azért, hogy szakirodalom: miért ne lehetne »szép«-irodalom is egyszersmind. Nem a tárgyánál, hanem írónak stílusos, tiszta magyar nyelvezeténél fogva. A legszárzabb gépismerttetést is meg lehet írni úgy, hogy ne csak megértjük, de gyönyörködünk is benne.

Eláruljuk, hogy a Grafikai Szemlének többek közt ez is az egyik célja. Hogy mennyire sikerül a dolog, megmondhatják tisztultabb nyelvérzékű szaktársaink.

A Pallas-nyomda főművezetőjének jubileuma.

A Pallas-nyomda személyzete e hó 13-án ünnepelte huszonötödik évfordulóját annak, hogy főművezetője *Griesz Ede* az intézet kötelékébe lépett. Igaz, benső szeretet- és tisztelgetnek megnyilatkozása volt ez ünnep.

Úgynevezett »szolgálati« jubileumokról nem igen szoktunk megemlékezni, mert a mai életviszonyok meg világfölfogás mellett nem nagy érdem, ha valaki huszonöt vagy akár ötven esztendeig is megmarad a pozíciójában. De a Pallas személyzete most olyan embert ünnepelt, aki évekkel, évtizedekkel ezelőtt egyik legbuzgóbb gondozója volt szakirodalmunk akkor még gyöngécské csemetéjének. Oly szerényen és föltűnés nélkül tette, amit tett, hogy igazán a nyomdász-kultúra történetírói tisztiségének tesz az ember eleget, ha egy kissé méltatja az ő munkában, nemes törekvésekben egyformán gazdag életét s működését.

Griesz Ede Aradon született 1856 április 13-án. 1868-ban állott be szedő-tanulóknak Réthy Lipót ottani könyvnyomdájába. 1872 szeptember 1-én főlészabadult. 1874 január 11-ikén kilépett tanítómestere nyomdájából, s Budapestre jött, ahol az Állami Nyomdában kapott alkalmazást. 1875 július 17-ikén innen kilépve, a Légrády Testvéreknél, később Buschmann Ferenc nyomdájában dolgozott, majd pedig Aradra ment Hatos és Ungerleider nyomdájába, rövid megszakítással 1876 augusztusától 1878 november haváig dolgozva itten. Ekkor Bécsbe ment, ahol Stein V. nyomdájában volt 1881 december 24-ig szedő és a magyar nyelvű nyomtatványok korrekora. 1883 októberétől a Hungária-nyomdában korrektoroskodott, míg végre 1884 június 21-ikén a Pallas-nyomdába hívták másod-üzletvezetőnek. Ebben az állásában működött néhány év előtti, amikor Pusztai Ferenc nyugalomba-vonultával ő lett e nagyszabású nyomdaintézet főművezetője.

Ifjú korában jelentékeny szerepet vitt a nyomdász-életben. Bécsben létekor választmányi tagja volt az ottani nyomdász-egyesületnek s rendes tudósítója a mi Typographiánknak. Budapestre jövele után a mi anyaegyesületünknek lett választmányi tagja. A Társas Körnek, amely később a Könyvnyomdászok Szak-

körévé alakult át, ő volt az első, buzgó pénztárosa. Szakirodalmi működését is a Társas Körben kezdte meg Griesz Ede: ő tartotta ugyanis e Körben az első szoros értelemben vett szakfölfolvasást. S mikor 1883-ban Pusztai Ferenc szerkesztésével megindult a Nyomdászok Közlönye, ő lett annak a legszorgalmasabb és egyszersmind legszerényebb — többnyire névtelenül író — munkatársa. Az maradt későbbben is, amikor boldog emlékü Ács Mihály szerkesztette a Nyomdászok Közlönyét. Békés, nyugodt természetéhez híven, már ekkor is került a polémikus tárgyakat, s főképp csak technikai irányú szakdolgozatokat írt.

1888 március havában indította meg Pusztai Ferenc a Magyar Nyomdászatot, s tollforgató szakértésaink egyszeriben csatlakoztak hozzá. Köztük volt természetesen Griesz Ede is, aki míg Pusztai szerkesztette a lapot — tehát tizennyolc éven át — igen sok hasznos és maradandó értékű kisebb-nagyobb dolgozattal gazdagította annak tartalmát. Hogy csak néhány példát említsünk: vagy tíz komoly és tárgyilagos cikket írt a mesterszedésről meg a modern szedési irányzatokról, ötöt a Gally-rendszerű téglés sajtókról, négy terjedelmesebb dolgot a szedőgépekről, egy nyolcfolytatásos cikksorozatot a stereotípiáról, három terjedelmesebb cikket a szakoktatásról. Ismételjük: ez csak egy picinyke része az ő szakirodalmi munkásságának; igen sok apróbb és majdnem kivétel nélkül névtelenül megírt közlemény teszi ki annak zömét.

Tömör stílusával, objektívitásával és logikus eszmefűzésével például szolgálhatnának Griesz szakcikkei ama magukat szakíróknak tartó fiatal szakértésainknak, akiknek fő jellemvonásuk a föllengzés meg terjedelmesség, s akiknek írásiból száz sort is végigolvashatunk olykor, míg egy kis magocskát találunk bennük.

És éppen ezért rosszul esik látnunk, hogy Griesz Ede néhány esztendő óta végképpen pihenteti szakírói pennáját. Pedig olyan emberekre volna szükségünk, mint ő, kiben a nagy szaktudáson és széles látókörön kívül megvan a mindent a maga igazi értékére devalválni tudó higgadt tárgyilagosság a jóakarással együtt.

A korrektorról és a korrektori munkálkodásról.

Abban a kis mainzi házban, ahol a Mester összeróta a maga világosságot terjesztő betűit, nem volt még szükség arra az emberre, aki ma minden nyomdának úgyszólván mostohagyermekke: a korrektorra. Elvégezte ezt a munkát a Mester maga is, jól, okosan és sokkalta hibátlanabban, mint azt ma tennők.

Évtizedek multak el. Megsokasodott a könyvnyomtatók száma, és megsokasodtak a munkáik is. Nem pusztán a biblia volt többé sokszorosított tevékenységük tárgya, de minden olyan írás, amely az emberiség akkori ismeretkörének valamelyik ágazatát taglalta. A könyvnyomtató-mester nem mert s nem tudott felelősséget vállalni a sokféle tárgyú szedés hibátlanná tételéért, s jó pénzért nagytudományú férfiakat csalogatott a házához, akik szorgos átolvasás és alapos megértés után kiirtották a mindenfelé leselkedő tömérdek sajtóhibát. Ezeket a tudományukról híres férfiakat latin szóval korrektoroknak nevezték el...

Rég eltűntek már azok az aranjeuzi szép napok, amikor a korrektor még szaktekintély volt, s tisztelték, megbecsülték mindenfelé, mert tudták róla, hogy van ő a »művészet templomának« legalább is olyan tényezője, mint a papok, minisztránsok akármelyike.

Sajna, a művészet templomának falai rég ledültek immár. Helyükben *nyomtatványgyárok* meredeznek.

A munka rendszere megváltozott. A rotációs gép, vaskolléga stb. megdöntötték azt az annak idején általánosan vallott nézetet, hogy minden jó munkához idő kell, sok idő, különösen a könyvnyomtatásban. Megkezdődött az az áldatlan hajszja, amely ma mindnyájunkat arra kényszerít, hogy gyorsan, nagyon gyorsan dolgozzunk, mert hiszen a villamosság korszakát éljük. A hajdanában szerte tisztelt, nagytekintélyű korrektorból majd hogy nem lélek nélküli, mechanikus munkát végző egyszerű bérmunkás lett, akinek béréért örült gyors munkát kell végeznie naphosszat.

Tartsunk szemlét egy mai nyomdában, s nézzük, hol és miképpen végzi terhes munkáját a mostani korrektor. Kezdjük mindjárt a helyiség méltatásával.

Ha arról van szó, hogy hová ültessék a korrektorokat: bizonyára olyan helyet keresnek ki a számukra, amely mindenre alkalmas, csak éppen arra a célra nem, amire szánták. Nem tudják megérteni, hogy a korrektornak ahhoz, hogy munkáját jól és pontosan végezhesse, legelső sorban is *világosságra és csöndességre* van szüksége. Ma még, sajnos, igen kevés nyomdában van a korrektoroknak megfelelő helyiségük; a helyiségben többnyire még délben is diszkrét félhomály uralkodik, az ablakok pedig olyan füstöseks, piszkosok, hogy bátran lehetne rajtuk keresztül szemlélni a napfogyatkozást. Ami pedig a csöndet illeti, erről a legkevesebb helyen lehet szó. Gépzakolatás, ajtócsapkodás, kiabálás és a lármanak ezerféle más változata biztosítja, hogy a korrektor minden idegszála állandóan a legmagasabb skáláig meg legyen feszítve, s nehogy még valamiképpen — *horribile dictu* — elszenderedjék munkája közben.

A korrektori szoba berendezéséről talán jobb is volna nem beszélni. Ha mégis megteszem, ez azért történik, hogy az illetékes tényezők figyelmét erre is felhívjam. Előre bocsátom, hogy nem ábrándozom valami pazar fényűzéssel és keleti kényelemmel berendezett irodáról, annyi azonban bizonyos, hogy a nyomdabeli nem-nyomdász beamterek és vigécek irodáival a korrektorok munkahelyei össze sem hasonlíthatók, pedig ők is dolgoznak legalább is annyit, mint amazok. Van nyomda, ahol a korrektor ott ül az üres forma-regális előtt egy »ceig«-ládán; más helyt pedig egy kihúzott forma-deszkan korrigál reggeltől estig, sőt egy elég tekintélyes nyomda korrektora olyan helyen ül, hogy az ember első pillanatra azt hinné: valamelyik falusi kurta korcsmába tévedt

be, lévén a berendezés egy deszkából összerótt és baklábakon nyugvó asztal és előtte egy hosszú lóca, amihez csak az a bizonyos száz szál gyertya meg száz icce bor hiányzik. Ami pedig a világítást illeti, szinte hihetetlen, de mégis úgy van, hogy némely helyen a korrektornak majdnem egész nap mesterséges világítás mellett kell dolgoznia. Hogy ez mily káros a szemidegeire, talán fölösleges is magyarázatunk.

Közbevetőleg iktatom ide egy világhírű szemorvos mondását: »A nyomdában alkalmazott korrektorok csak nappali világosságnál, ha pedig ez az időjárás szeszélyei miatt vagy más okból nem lehetséges, csakis Auer-féle gázvilágítás mellett dolgozzanak, mert a villamos világítás roppantul árt a szemnek.«

No de elég volt ebből ennyi. Nézzük már most a segédkönyveket, amikre néha még a legképzettebb, legianultabb korrektornak is szüksége van. Bizony, ezekkel úgy vagyunk, hogy ilyenek csak elvétve találhatók, s ha vannak is itt-ott: nagyon keveset vagy éppen semmit sem érnek. Szinte nevetséges dolog, hogy Budapest legnagyobb nyomdáiban nem lehet a Pallas Nagy Lexikonát a korrektoroknál fölfedezni, még ott sem, ahol nyomtatják. Vagy ki látott valaha korrektori szobában térképet? Pedig hányszor volna szükség Magyarországon és a székes főváros térképére. Hogy a fönt említettek hiánya mennyire hátrányos a nyomdaüzemre nézve: csak az tudja, aki korrektoroskodik. Ne tessék ám hinni, hogy a korrektor csupa kedvtelésből lapozgatja munkaidő alatt a segédkönyveket. Néha félnapok, sőt napok is eltelnek, mire szüksége kerül a segédkönyvekbe való belekukkantásnak, de akkor aztán bizonytalanságnak, sok utánjárásnak, sőt esetleg akárhány makulaturának is lehet okozója valamely segédkönyvnek a hiánya. Minden korrektor bőven szolgálhatna e tekintetben példákkal.

(Folytatása következik.)

Werth László.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1910. évre.

A magyar könyvnyomtatók ez a maga nemében páratlan almanachja huszonötödik évfolyamát éli. Egy negyedszázadon át hív tükre volt a magyarországi nyomdászat állapotának s őszinte tolmácsa nyomdászaink szakbeli törekvéseinek. Külső és belső kiállítása dolgában néhány esztendő óta akkorát fejlődött, hogy még a külföld nyomdász-empóriumaiiban is szinte türelmetlen érdeklődéssel várják a megjelenését.

A huszonöt-esztendőes becsületes mult, a folytonos fejlődés és emelkedés elve kötelez bennünket arra, hogy minden erőnket összeszedve, az anyagi korlátok szabta határokon belül a lehető legjobbat s legszebbet teremtsük elő az Évkönyv huszonötödik kötetével.

Eddigi kilátásaink várakozáson fölül jók; a szövegrészbéli dolgozatok valósággal gyöngyszemei lesznek a szaktudományosságoknak, a tanulságos és szép mellékletek száma előreláthatólag jóval fölül fogja múlni a tavalyiakét, a könyvdísz kérdését páratlanul ügyesen sikerült megoldania a tervezésével megbízott Kun Mihály szaktársunknak, a nyomtatást pedig a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság fogja végezni új, az Évkönyvhöz méltóan modern meg szép betűkről.

A kötet tartalmának igen fontos és minden könyvnyomtató szemponyjából rendkívül hasznos része lesz a Könyvnyomdászok Szakköre és az Iparművészeti Iskola által közösen fentartott Nyomdászati Tanmű-

hely tanítási anyagának összefoglalása. Tiszta képét fogja ez adni mindamaz irányító elveknek, amelyek a könyvnyomtatás megmodernizálása érdekében eddigelő világszerte jóknak s keresztülvihetőkné bizonyultak, és amelyeknek alapos megismerése minden nyomdásznak önmagával szemben való kötelessége. A Tanműhely tanítási anyagának emez összefoglalásán kívül természetesen seregestül lesznek olyan dolgozatok is az Évkönyvben, amelyek egy-egy technikai vagy egyéb kérdés megvilágítása avagy eldöntése tekintetében megbecsülhetetlen értékűek a mesteriségét csak némileg is szerető könyvnyomtatóra nézve.

Amikor mindezt a magyar könyvnyomtató-világnak bejelentjük: előfizetést nyitunk a Magyar Nyomdászok Évkönyve november hó közepén megjelenő kötetére. Az előfizetés összege 3 korona Budapesten s a vidéken egyaránt. Ez az összeg szeptember hó közepéig 20—30 filléres részletekben is letörleszthető. Aki azonban július hó 1-től Körünkbe beiratkozik, s tagsági illetékeit rendesen fizeti, a Grafikai Szemlel kívül ingyen kapja meg az Évkönyvet is. Megjelenés után 4 korona lesz a Magyar Nyomdászok Évkönyvének az ára, Budapesten éppen úgy, mint a vidéken. Olcsóbban a tanulóknak sem adhatjuk az Évkönyvet.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából: Novák László, szerkesztő.

A tollrajz és főleg a betűrajzolás a litográfiában.

A sokszorosító technikák közül egyedül a könyvnyomtatásnak van magyar nyelven számba vehető irodalma. Egyrészt ezért, másrészt a dolog egyetlen, leges érdekessége miatt is, elhatároztuk, hogy jövőre — amennyire terünk engedi — behatóbban fogunk foglalkozni a könyvnyomtatáson kívüli egyéb technikákkal is. Kezdjük mindjárt a litográfiai tollrajzzal.

A litográfiában óriási szerepe van a tollrajzi technikának. Azt az eljárást értik rajta, amikor a csiszolt kőre avagy az átnyomtató-papírosra tollal írják meg rajzolnak. Tágabb értelemben azonban a finomszórú ecsettel való munkálkodást is ide szokták számítani. Különben talán leghelyesebb meghatározás volna ez: a litográfiában tollrajznak számítható minden olyan kövi ábrázolás, amelynél az íróanyag litográfiai tus.

Amikor a litografus közvetlenül a kövön akarja előállítani a rajzát, a kő fölületét mindenekelőtt alkalmassá kell tenni a litográfiai tus fölvetelére; ezt úgy cselekszik meg, hogy gyöngye szappanos oldattal leöntik a követ, s aztán ismételtén jól leöblögetik.

A tollrajzos íráshoz meg rajzoláshoz tollat, ecsetet és kihúzó-tollat, továbbá még úgynevezett betűvillákat szokott használni a litografus. A betűt fordítva, tükörképében írja vagy rajzolja a kőre, s ez a munkaágazat meglehetősen gyakorlottságot is igényel. Egyéb figurákat szintén fordítva rajzolnak a kőre, de ezt a dolgot sokkalta könnyebbnek tartják, mint a betűvetést, talán azért, mert a szabatoság rovására elkövetett hibák nem annyira szembetűnőek. Sok vesződséget okoz különben a mindenkoron meglehetősen súlyos kőnek ide-odátologatása. Mindezek a nehézségek az átnyomtató-papírosra való írás vagy rajzolás esetén nincsenek meg, de viszont az átnyomtatás annyi mindenféle zavart okoz eshetőséggel járhat, hogy igen sok litográfiai intézetben célszerűbbnek tartják a közvetlenül a kőre való írást meg rajzolást. Nagyobb rajzoknál a körvonalak átpauzálásával igyekeznek a munkán könnyíteni, még pedig a következőképpen: A rajzot a másoló-papíros jobb oldalára rajzolják, ezt aztán megfordítva a kőre helyezik, s a felső sarkainál fogva odaragasztják. A másolat s a kő közé most grafitot vagy vörös krétával bevont papíroslapot dugnak, olyanformán, hogy a papíros krétás illetőleg grafitos fele a követ érintkezze. A legfölül levő másoló-papírost ekkor meghúzzák, s aztán alul is leragasztják. A körvonalakat már most kemény ceruzával vagy valami egyéb hegyes tárgyval utánahúzzák, úgy hogy átrajzolódnak a kőre.

A pauzálás megtörténte után kerül a tussal való munkálkodásra a sor. Ezt a litografus valami csészében keveri össze, de csak desztillált vízben és tinta-sűrűségűre. Többet mindenestre nem ajánlatos egyszerűen megkevernie, mint amennyit fél nap alatt fölhasználhat. Ha ecsettel dolgozik a litografus, a tuss fölőlséget mindenkori le kell törölnie a csésze szélén, s aztán egy darab sima papírosra vagy a körmém még jobban kinyomni az ecsetet. Rajzoláskor aztán csak az ecset legvégének szabad a követ érintenie. Aki az ecsetkezelésben még nem elég gyakorlott, jól teszi, ha úgy fordítja mindig a követ, hogy az ecset szára a vonalak húzásakor mindig öfeléje legyen irányulva. A körvonalakat nem egyetlen húzással kell megrajzolni, hanem rövid darabonként, ügyelve arra, hogy az ecset minden egyes letételekor meg-

legyen a vonalrészletek közt a pontos kapcsolat.

Betűk és hosszabb szövegrészek írásakor segédvonalakat is használ a litografus. Különösen érdekes a munkája az ú. n. cirkulárisbetűk írásakor. Alul-fölül meghúzva ceruzával a sorhatárt mutató vonalakat, ezeken belül a betűk dültét irányító átlós vonalakat hűz rendszeren negyvenöt foknyi szögben, ami azonban nézetünk szerint kissé sok, mert az ennyire megdült cirkulárisbetűket szinte félti az ember a hasra-vágódástól. A követ most úgy fordítja a litografus, hogy az alapvonalakat a maga irányában meghúzhassa. Majd a kő megfelelő forgatásával meghúzza az összekötő és mellékes, valamint spirális vonalakat. Szóval a betűk különböző irányú vonalaait a litografus mindig külön-külön csoportosításban, a kő megfelelő elforgatásával, maga felé húzza meg. A spirálisoknál a vonalhúzás jobbra és lefelé kanyarodóan történik.

Ha átnyomtató-papírosra rajzolja betűt a litografus, olyan papírost is kaphat a szaküzletekben, amelyen már megvan a kész segédvonalzat. Latin és német álló betűk írásához olyan acéltollat használ, amellyel kevés tintamennyiség mellett is elegendő vastagon lehet meghúzni az alapvonalakat. A tusba-mártásnak ilyenformán gyakrabban kell történnie, de ennek megvan az az előnye, hogy az írás rétegmagassága nem lesz túlságosan nagy, s így átnyomtatáskor nem maszatolódik széjjel az írás. Ha az alapvonalak már megszáradtak, rákerül a sor a vékonyabb vonásokra, amelyeket vékonyabban fogó tollal húznak meg.

Természetesen e körülményes és sok babra-munkával járó szövegrajzolás előtt a segédvonalzaton kívül gyakran ceruzavázlatot is készít a litografus a betűk formájáról, különösen, ha nagyobb betűjű szövegről van szó. Az alapvonalak egyforma vastagságának biztosítása okáért sok esetben szinte elkerülhetetlenül szükségesnek vélik ezt a régi litografusok, akik különben néha még úgy is járnak el, hogy az alapvonalak két szélén vékony határvonalat húznak, s aztán külön töltik meg a közbülső teret tussal.

Az átnyomtató-papírosnak többféle minősége van a kereskedelemben, s a betűrajzolással foglalkozó litografus is vastagabbat s durvábbat, vagy vékonyabbat és finomabbat használ a szerint, hogy vaszkosabb-e avagy finomabb vonású-e a szöveghez vett betűfaj.

Kétségtelen dolog, hogy a litográfiai betűrajzolás főntebb leírt módja rendkívül hosszadalmas, fáradtságos és egyszersmind úgyszólván természetellenes valami. De a litográfiai vésés analógiájára így szokták meg a régi litografusok, s a fiatalabb nemzedék köréből is akárhányan dolgoznak még így, utánozni akarva ekképpen a könyvnyomdai betűtípusok végtelen precizitását is. Van azonban immár a litografusok közt is egy jelesebb művészi készülségű töredék, amely közvetlenül a kőre rajzoló plakátművészek hatására szakított a régi módi technikával, s a litográfiai munkák szövegét nem rajzolja többé, hanem írja a szó szoros értelmében, úgy mint azt például a Könyvnyomdászok Szakköre és az Iparművészeti Iskola által közösen fentartott Nyomdászati Tanműhelyen a stílusérzék fejlesztése okáért a könyvnyomdátók is cselekszik. Az ilyen módon írt szöveg egyes betűiben hiába keresünk a könyvnyomdai típusokéhoz hasonló precizitást, de több bennük a közvetlenség, az egyéniség, és velük együtt természetesen a művészet is.

Könyvismertetés és egyéb apró közlemények.

Mesterszedőink és tollforgató szaktársaink figyelmét fölhívjuk a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve ebben a füzetben közölt pályázataira.

Mostani füzetünk borítéka s mellékletei.

Borítékunk gyomai derék munkatársunk, *Kner Imre* tervezete, s a nyomtatás is a hírneves gyomai nyomdában történt, a nyomda régi hagyományaihoz képest kiváló gonddal és ügyszeretettel. — Mellékleteinket illetőleg utalunk Körünk szakbizottságának a 139. oldalon közölt bírálatára. Az ott elsőnek megnevezett Griesz-féle jubileumi meghívót a Pallas-nyomda kitűnő mesterszedője, *Kun Mihály* szaktársunk szedte és rajzolta. A »Keresztyén élet fejlődése« című mellékletünk Károlyi György jóhfrú budapesti nyomdájában nyomódott, s legjelesebb mesterszedőink egyike, *Fekete Béla* volt a csinálója. »Oceán« című mellékletünket a Molnárók Lapja nyomdájában készítette *Poduska* szaktársunk. A Serényi- és Eisenbürger-féle cégkártyákat *Müller Sándor* szedte a Thalia-nyomdában. *Gombos Ferenc* kolozsvári nyomdájából három levélfejet, *Berger és Wirthéktől* festékmintát közlünk.

Mostani füzetünk kiállítása is bizonyára meglepődedést kelt Körünk tagjaiban. A nagyobb fokú emelkedést azonban csak az országosítás utánra várhatjuk.

A főt említett szedésmellékletek jobbára részt vettek lapunk mellékleti pályázatán. — A Grafikai Szemle e pályázata havonként megismétlődik 30—30 korona jutalomdíjjal, amely összegre ha csak lehet kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbika, esetleg a boríték csinálójának. A pályázaton csak oly melléklet vehet részt, amelyen a szedési elem kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papirosnak az árát térítjük meg. A borítékokra e kikötés természetesen nem vonatkozik.

Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 15-ikéig szerkesztőségünkhez beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése fölösleges, a papirosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el. Az e hónapban beérkezett mellékleteket 20-ikán bírálta el Körünk szakbizottsága, a jutalomdíjat azonban nem adta ki egyik mellékletnek sem.

Szakegyesületünk címoldal - pályázata.

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete pályázatot nyit a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1900. évi tizenkettedik évfolyama legfőbb három színben előállítandó címlapjának szedésére és nyomtatására. A szedés és nyomtatás díja egyenkint öt-öt darab tízkoronás arany. Pályázhat a Szakegyesület minden tagja. A címlap szövege: »Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1910. Tizenkettedik évfolyam. Szerkesztette Lerner Dezső. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegye-

sülete kiadása.« Papirosformátum ugyanakkora, mint a mostani köteté. Pályázati határidő július hó 31-ike. A pályaművek zárt borítékban, jeligés levél kíséretében Lerner Dezső szakegyesületi titkár szaktársunk címére (Budapest VIII, Kölcsey-utca 2) küldendők be.

Nyomtató-papirosunk gyors pusztulása.

Húsz év előtt Martens berlini professzor azt a szenzációs kijelentést tette, hogy a legfontosabb tudományos és technikai könyvek is nagyon silány s hamar korhadó papirosra vannak nyomtatva, s így a könyvek gyors pusztulásával kapcsolatosan némely technikai vívmány meg tudományos eredmény is könnyen feledésbe merülhet. Martens ugyanakkor megvizsgálta kilencvenhét különböző folyóiratnak a papirosát, és összesen csak hat olyat talált köztük, amelyről bizvást föl lehetett tételezni a száz esztendő meghaladó életkort. A többi minden valószínűség szerint már jóval előbb — tán ötven-hatvan év alatt — szétkorhad.

Martens professzor húsz esztendő előtt jóslásának szomorú valóra-válásáról olvasunk most a berlini anyagvizsgáló állomás egyik hivatalos kiadványában. Kiderült ebből a kötetből, hogy már olyan könyvek meg folyóiratok is, amelyek mindössze csak húsz-huszonöt esztendeje kerültek a könyvpiacra, a korhadásnak kétségtelen jeleit mutatják. Példaképpen egy 1881-ben nyomtatott római jogtörténelmi munkával hozakodnak elő. Ennél a korhadás folyamata már annyira előrehaladt, hogy az egyes lapok úgyszólván kitöredeznek a könyvből; szélük erősen sárgult és kinyitáskor kisebb-nagyobb darabok válnak le róla. Kétségtelen, hogy tíz-tizenöt év alatt egészen porrá omlik majd a könyv. E könyv papirosának anyagára nézve különben a következő adatokat állapítja meg Herzberg professzor: Van benne negyven százalék lenrost, harminc százalék gyapot, huszonöt százalék fa-cellulóz s öt százalék szalma-cellulóz; az elégetés után fönmaradó hamu-mennyiség huszonegy százalékot tesz ki. A gyártáshoz használt anyag tehát jó volna, s ezért egyebütt kell keresni a baj okozóját. S ezt meg is találták a papiros rendkívül alacsony — fokú szilárdságában, amely a nyomtatás idején — tehát huszonnyolc évvel ezelőtt — sem igen lehetett sokkal nagyobb a mostaninál. A hibát ez esetben tehát a könyv kiadója követte el, amennyiben elmulasztotta a papirosnak nyomtatás előtt minden tekintetben való megvizsgálását. Pedig a szakértő könyven fölvilágosíthatta volna erről, és néhány próba után olyan papirosot választhattak volna, amely évszázadok viszontagságainak is elég jól ellenállhat.

Pályázat művészi plakát tervezetére.

Az Országos Magyar Kertészeti Egyesület pályázatot hirdet egy művészi plakát tervére a következő föltételek mellett: 1. Tervezzenek egy művészi plakátot, melynek célja az egyesület huszonöt-éves fennállásának megünneplése alkalmából rendezendő nemzetközi kiállítás hirdetése lesz. Szövege a következő legyen: »Nemzetközi kertészeti jubiláris kiállítás Budapesten, a városligeti iparcarnok területén 1910. évi május hó 5-ikétől május 16-ikáig. Mindennap hangverseny.« 2. A plakát nagysága 63:95 centiméter. A plakát leg-

följebb öt színben készüljön. Fő dolog a nagy folt-hatás, szembeötflőség és ötletesség. — 3. Pályázni csak teljesen kidolgozott tervvel lehet, melyről közvetlenül sokszorosítani lehet. — 4. Pályázó ügyeljen arra, hogy a szöveg lehetőleg jól olvasható legyen, az egész kompozíció pedig lehetőleg hordja magán a magyaros jelleget. — 5. Pályázat minden magyar állampolgár. — 6. A pályatervek jelígelével és jelígelés levéllel ellátva legkésőbb folyó évi szeptember hó 15-ikén este 6 óráig nyújtandók be az Országos Magyar Kertészeti Egyesület (Budapest IV, Koronaherceg-utca 16) titkári hivatalába. — 7. Pályadíjak: első díj 250 korona, második díj 150 korona, mely összegek minden körülmény között kiadatnak a két legjobbnak talált terv készítőjének; e mellett a pályázatot hirdető egyesület fentartja magának azt a jogot, hogy a pályatervek bármelyikét 75 koronájával megvásárolhassa. — 8. A bíráló bizottság döntése után a pályatervek három napig az egyesület helyiségeiben kiállíthatnak. A pályaterveket pályázók a pályázat lejártá után legkésőbb harminc napon belül vitessék el, mert ez időn túl az egyesület értük felelősséget nem vállal. — 9. A bíráló bizottság tagjai: Czako Elemér, az Iparművészeti Múzeum öre, a Nyomdászati Tanműhely vezetője; Mich Gusztáv, az Athenaeum igazgatója, az egyesület elnöke; Helbing Ferenc iparművész és tanár; Rerrich Béla műépítész és tanár; Vesztróczy Manó festőművész s iparrajziskolai tanár.

A pécsi nyomdászok János-ünnepélye.

Pécsi szaktársaink csinos kiállítási meghívóval tudatják, hogy e hó 27-ikén díszközgyűlést, majd megteke-versenyyel, kabaré-előadásokkal, valamint táncvígalmommal egybekötött János-ünnepélyt rendeznek.

Fidrant Henrik negyvenéves jubileuma.

Temesvári szaktársaink szép ünnepet rendeztek a múlt hó 23-ikán abból az alkalomból, hogy egyik jó kollégájuk, Fidrant Henrik, nyomdászokadásának negyven-esztendő fordulóját érte el. Az ünnep fő pontjai voltak a délelőtti díszközgyűlés meg az esti kedélyes estély. Mind a kettő a Typographia dalos-egyesület közreműködésével ment végbe. — Fidrant Henrik Temesvárt született 1856-ban. 1869 ápr. 28-ikán állott be nyomóinasnak Förk Ágoston ottani nyomdájába. Az akkori viszonyokhoz képest a szedést is gyakorolva, szedő-nyomóképpen szabadult föl 1873 tavaszán. Ugyanez év október havában vándorútra kelt. Első állomása egy bécsi kisebb nyomda volt, ahol azonban csak rövid ideig tudott megmaradni. 1874 tavaszán Budapesten a Rudnyánszky-nyomdában talált kondíciót, ahol Wang mester oldala mellett mint gépmester-gyakornok működött. Budapestről a katonasághoz vonult be, ahol jó muzsikusi létere a zenéhez osztották. 1877-ben megszabadulva innen, ismét a tanfőmesterénél, Förk apónál talált kondíciót, s a boszniai hadjárat idejét leszámítva, amikor őt is fegyverbe szólították, 1882-ig maradt nála. Ekkor saját maga nyitott nyomdát Németbogsánban, de a szerencse nem igen kedvezhetett neki, mert két esztendő múlva Resicán találjuk mint nyomót. Ugyan-ebben az évben Temesvárra menve, Lucz József társaságában újra nyomdát nyitott a Gyárkúlvárosban, de a balsiker ismét a nyomában volt, s 1885 elején már román szedőképpen dolgozik Hössler E. nyomdájában. Rövid ideig kisegítősködve Uhrmann Hen-

riknél, majd a »Posaune« nyomdájában, 1886-ban a Délmagyarországi Könyvnyomda és Kiadó Szövetkezetnek lesz szedője, 1893 április végéig maradván meg ebben a kondíciójában. Ez év május 2-ikán Csened Jakab nyomdájába került szedőnek, s azóta is ott van.

Fidrant Henrik mindig a legtisztességesebben viselkedett a szaktársi életben, s ezért, valamint józan, higgadt gondolkozásáért és szeretetre méltó egyéniségeért széltében szeretik s tisztelik. Több ízben viselt egyesületi tisztségeket; zenei tudását pedig teljesen a nyomdásztársadalom szolgálatába állította, s sokat fáradozott a temesváriak házi zenekarának érdekében.

Nyári táncmulatság Miskolc városában.

Miskolci szaktársaink e hó 5-ikén jól sikerült táncmulatságot tartottak az ottani népkerti vigadó helyiségeiben. A jövedelmet a szanatórium-alapra fordítják.

Sztrájktrő szerzetesek Szlavóniában.

Horvátországban és Szlavóniában fölös számmal vannak szerzetesi rendházak, s ezek némelyikében a könyvnyomtatást is gyakorolják, ha nem is éppen Gutenberg apánk szellemében. Az egyik ilyen szlavóniai zárdában e hó elején surlódások támadtak a zárda főnöksége meg a szervezett nyomdászok közt, aminek következtében az utóbbiak abban hagyták a munkát. A zárda főnöke azonban mód nélkül találékony férfiú: telegrafált Dél-Magyarország valamennyi rendházába, fölhasználva mindama kegyes életű pátereket meg frátereket, kik erőt és hivatottságot éreznek magukban a sztrájktrő munkára, hogy álljanak nagy szorongatásában melléje, s segítsék őt a szerveztség ördögének megsemmisítésében. Akadt egyik kalandos érzületű szentatyva, akiben vágyakozás támadt egy kis változatosság után, s beállott szedőnoviciusnak a szlavóniai zárdába. Csakhogy az ördögös mesterséggel sehogy sem tudnak boldogulni; hiába áztatják a szedést szentelt vízzel, csak szíjelszik az az ujjai között, s ha nagy ügyvel-bajjal sikerül is néhány sorocskát összeszededegetnlök, mindennünön förtelmes rossz szellemek, a sajtóhibák démonai vigyorognak rájuk. Nem használ ellenük az exorcizmus semmiféle zsolozsmája. Szóval: a sztrájktrő munka nem olyan könnyű, amilyennek az unatkozó szentatyák képzeletében festődött. S hozzájárul még ehhez, hogy a zárda főnöke kemény ember: kijelentette, hogy amire vállalkoztak, el kell végezniök, ha mindjárt éjjel-nappali munka árán is; inkább fölmenti őket minden ájtatossági gyakorlat végzése alól... — Hja, ördög vigye a lelki üdvösséget, fő a mindenek fölött szent és csorbíthatlan haszon.

Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet.

A Magyar Iparművészet ezidei negyedik füzetében Margitay Ernő a tavaszi lakásberendezési kiállítást, Rácz Lajos dr. pedig a nemrég bezárult debreceni iparművészeti kiállítást ismerteti. Márkus László a színpad művészetét magában foglaló kiállításnak az eszméjét veti föl, s ajánlja, hogy az Országos Magyar Iparművészeti Társulat azt mennél előbb valósítsa meg. A tartalmas rovatok az Iparművészet újabb mozgalmairól számolnak be. A füzetet számos igen jó képű díszíti, melyek a kiállítások fő tárgyait ábrázolják. A Magyar Iparművészet az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak évi ísz korona tagsági

díj fejében illetményként jár; előfizetési díja ugyanannyi. Melegen ajánljuk e gondosan szerkesztett, magas színvonalú, szép folyóiratot olvasóink figyelmébe.

A Rigler József Ede Papírneműgyár R.-T.

záró számadását is megkaptuk. A múlt év pénzügyi eredménye nagyon szomorúan fest ebben a füzetben. A mérleg szerint a vállalatnak 150000 korona alap-tőke mellett 3769'82 korona volt a tiszta nyeresége.

Egy magyar nyomdász sikerei külföldön.

Sokunknak jó emlékezetünkben van még *Radó-Stern Lipót* szaktársunk, ki vagy tizenkét esztendeje szakadt ki tőlünk Németországba. Előbb Berlin mellett, Luckenwaldban volt akcicens-szedő, majd Berlinbe került, ahol megnősülvén, kitűnően fölszerelt nyomdát nyitott. Mint a berlini újságokban olvassuk, most már kiadói üzlettel is bővítette vállalkozását.

A Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz.

A szervezett nyomdászvilág e nélkülözhetetlen vademekumjának 1910-ik évi kötetére már megkaptuk az előfizetési fölhívást. A tizenkettedik évfolyamát járó könyvnek ez a kötete legalább is oly terjedelmű lesz, mint a mostani, s ez alkalommal is mellékelve lesz az az útirány-térkép, mely a Magyarországon utazó szaktársaknak igazán megbecsülhetetlen. Ára Budapesten 90 fillér, vidéken portóval együtt 1 korona. A megrendeléseket a pénz előleges beküldése mellett legkésőbbben szeptember hó végéig *Lerner Dezső* szerkesztő szaktársunknak a címére kell beküldeni.

A walesi herceg a könyvnyomtatásról.

E hó 11-ikén volt Londonban az angol nyomdászok szövetségének nyolcvankettedik évi közgyűlése, amelyen a walesi herceg elnökölt és ünnepi beszédet mondott. Beszéde elején kijelentette, hogy nemrégén meglátogatott több nagy nyomdát és nagyon meglepte az a munka, amelyet ott látott. Azután így folytatta: »A nyomdász láthatatlan barátja mindenkinek, aki valaha valamit írt; mindenkinek, aki valamit olvasott. A sajtó az a forrás, ahonnan a civilizált világ életet adó vére kiáramlik. Ha üttöre nem ver többé, akkor a társadalmi, politikai és kereskedelmi puszulás a következmény. A nyomdász nemes mestersége adott meg nekünk mindenféle tudást: a vallásit, a tudományost és a művészi; ő adta meg nekünk az igazságot, a szabadságot, a szellemi nagyságot; életünket minden tekintetben gazdagította.« — Ezután ismertetvén a könyvnyomtatás kezdetét és az angol sajtó fejlődését, ezt mondta: »Reményem, hogy barátom, az amerikai nagykövet, nem veszi tőlem rossz néven, ha emlékeztetek arra, hogy a nagy Franklin Benjamin csaknem két éven át mint nyomdász dolgozott Londonban, s hogy a gépet, amellyel dolgozott, ma a philadelphiai filozófiai társaság mint szentséget őrzi. Bizonyára érdekes, hogy egész sereg körülmény következtében a nyomdák a fővárosból a vidékre jutottak. Mindazonáltal a napi lapokat, a heti és havi folyóiratokat még mindannyit Londonban nyomtatják, s azt lehet mondani, hogy abban az időben, amikor London alszik, nyomdászai dolgoznak. Amilyen természetesnek találjuk, hogy újságunk mindennap ott van a reggeli mellett, éppen olyan kevésé gondolunk

arra, hogy mekkora szorgalmat, mennyi gondolatot, figyelmet és pontosságot fordítanak e lapokra nemcsak a nyomdászok, hanem a levelezők és riporterek is. A parlament tagjai remélhetőleg hálával gondolnak arra a figyelemre, amelyben a sajtó részesíti nyilatkozataikat azzal, hogy közli.« A herceg beszéde után az ünnepi vendégek közt gyűjtést rendeztek a nyugdíjalap javára. Ennek eredménye 317000 korona volt.

A nyomtatvány - árszabás módosítása.

A főnök-egyesület tavaly március hó elején minimális nyomtatvány-árszabást léptetett életbe, amely azonban nem elégítette ki főleg a kicsiny s közepes nyomdák tulajdonosait. Az egyesület könyvnyomdai szakosztálya ennél fogva tizenkét-tagú bizottságot küldött ki a tarifa olyan irányú módosítására, hogy az lehetőleg minden tag jogos érdekeit kielégíthesse. A bizottság elkészült immár a javaslatával, amelynek veleje röviden a következő: 1. A nyomtatványtarifában foglalt árak felszámítása tekintetében a budapesti nyomdák négy osztályba soroztatnak, még pedig: az I. osztályba az 1500 koronát meghaladó, a II-ikbe az 1500 koronáig, a III-ikbe a 700 koronáig, a IV-ikbe a 300 koronáig terjedő rendes heti munkabér-összeget kifizető nyomdák tartoznak. Új munkák elvállalásakor a IV. osztályba sorolt nyomdák a minimális tarifa tételeit változatlanul alkalmazzák, a III. osztálybeliek négy, a II. osztálybeliek hét s az I. osztálybeliek tíz százalékot számítanak a tarifa szedési és nyomtatási áraihoz és e százalékok felét az egyéb előállítás költségekhez. A régebb munkákat a IV. osztálybeli nyomdák nyolc, a III. osztálybeliek négy százalékkal végezhetik olcsóbban a minimális tarifa tételeinél, míg a II. és I. osztálybeliek nem szállhatnak az ott megszabott tételeken alul. — 2. A bizottság fölhatalmaztatik, hogy a nyomtatvány-árszabás határozmányainak lelkiismeretes betartása következtében kárt szenvedett tagoknak esetről-esetre kártalanítási összegeket szavazhasson meg, s ezt az itélettől számított nyolc nap alatt közvetlenül kifizethesse, tekintet nélkül arra, hogy a kártalanítási összeg megtérítésére itélt fél ebbeli kötelezettségének eleget tett-e már vagy sem. — 3. A kártérítés állhat: a) munka átutalásából, b) készpénzbeli kárpótlásból. Az utóbbi vagy egyszerre egy összegben, vagy több hétre fölosztva folyósítható. — 4. Létesíttessék egy alap, melynek megteremtésére a főnökegyesület nyomdászati szakosztálya minden tagja a heti bérek összegének egy százalékát köteles befizetni. Olyan nyomdák, melyek napi lapot állítanak elő, a napi lap előállítását terhelő munkabérek után csak fél százalékot fizetnek. Heti ötven koronánál többet azonban senki sem köteles fizetni. — 5. Az árszabás életbeléptetésével járó intézkedések keresztülvitele érdekében »tarifa-hivatal« elnevezéssel iroda létesítendő, melynek célja többek közt az árszabás alapján fölvilágosításokat adni mind a főnök-egyesület, mind pedig a vele érdekközösségben álló testületek tagjainak. Az iroda vezetőjének szakembernek kell lennie; munkakörét a választmány állapítja meg. — 6. Adjon ki a főnök-egyesület Budapesti Grafikai és Rokon Iparosok Főnök-Egyesülete Hivatalos Lapja címmel rendes időközökben megjelenő közlönyt, amelynek költségeihez a nyomdászati szakosztály tagjai hatvan, a litográfiai s könyvkötői szakosztályokéi tizenöt-tizenöt, a cinkografusok és üzleti könyvgyárosok szakosztályának tagjai pediglen öt-öt százalékos arányban járuljanak majdan hozzá.

A hírlapnyomtatás föllendülése Kínában.

Kínában egyre jobban érdeklődik a különben közömbös nép a politikai események iránt. Bizonyosága ennek az is, hogy Kína minden városában szaporodnak az ujságok, amelyek aztán még inkább fölkeltek a tömegek kíváncsiságát. Pekingben manapság negyven politikai ujság jelenik meg és a kikötő-városokban megkétszereződött a hírlapok száma. E mellett a laptulajdonosok szinte legyőzhetetlen ellenséggel küzdenek: a kínai írással. A kínai írás tudvalevően nem betűnként állítja össze szavait, mint az európai nyelvek, hanem szimbolikus írásjeleket használ, amelyek részben egyszerűek ugyan, de túlnyomó részt nagyon komplikáltak. Vagy huszonnégyezer írásjelet ismernek a kínaiak és a hírlapoknak nagy küzdelmükbe került, hogy e komplikált írásjeleket összhangzásba hozzassák a nyomdatechnika követelményeivel. De ha tudtak is a nagy kínai ujságvállalatok e téren nagy sikereket elérni, leküzdhetetlen még egy másik akadály: az írás olvasásának nehézsége. Hogy a nagy tömegek könnyebben megérthessék az ujságot, a nehezen kibetűzhető írásjelek helyett illusztrációt használnak. Ezek az illusztrációk nem a szöveg művészi díszítésére valók, hanem csak közvetítik a az olvasóval az ujság tartalmát; az illusztrációt alig néhány szónyi kommentár szokta kísélni. Egyszerű, jellemző rajzokkal viszik az olvasó szeme elé a nap eseményeit és az ilyen ujság szám olyan olcsó, hogy mindenki megveheti. Minden számban tizenkét ilyen illusztráció van a megfelelő rövid magyarázattal.

Nyomtatópapír készítése makulaturából.

A papirosarak az utóbbi időben az ujságpapirosnál is emelkedtek, csak a makulatura értéke maradt a régi. A mai bámulatos eljárásoknál szinte csodálkozunk azon, hogy a már nyomott ujságpapirosot még eddig nem sikerült kémiai szerekkel annyira megszabadítani a festéktől, hogy abból finomabb papirosot, mint csomagoló vagy színes papirosot állíthassunk elő. A francia papírszakma ujsága most egynéhány ujabban föltalált módozatot közöl, melyek talán hivatva lesznek ezt a kérdést sikerrel megoldani. Állítólag ez eljárások lehetővé teszik azt, hogy a jövőben a használt ujságpapirosból készült új papirosot különféle célra, tehát nyomásra is használhassuk. A fő-céljuk a papirosanyagot különféle kémiai anyagokkal a festéktől teljesen mentesíteni, hogy belőle fehér, azaz nyomásra is használható papiros nyerjenek. Ez eljárásoknál természetesen sok papirosanyag megy veszendőbe, de ha sikerül a dolog: óriási előnyére lesz a papirosiparnak.

Nagy irodalmi mecénások Amerikában.

Amerikában most híre jár, hogy *Pierpont Morgan* valami igen-igen nagy munkát fog saját költségén (egy és egynegyed millió koronánál) kiadni, mely az északamerikai indusok történetével, néprajzi s ember-tani viszonyaival és mostani helyzetével foglalkozik a legszélesebb alapon. E. S. Curtis, a jeles etnográfus lesz a mű szerkesztője, aki erre a célra már eddig is tömérdek illusztrációt szerzett be. Az egész művet hűszkötetesnek tervezik, s az első már ez év folyamán megjelenik, amint tipográfiai körökben állítják.

Schiff H. Jakab, egy Németországból kivándorolt gazdag amerikai polgár a newyorki könyvtár számára, mely már annyi ajándékkal gazdagodott, harmincöt-

ezer dolláron, vagyis százhetvenötezer koronán megvásárolta Tissot az ószövetséghez készített valamennyi illusztrációjának az eredetijét. A gyűjteményt már el is helyezték a newyorki múzeum könyvtári részében. Tissot műveinek ennél az összegnél jóval nagyobb a művészi értéke. Különösen bámulatos valamennyi festménynek és rajznak a történeti hűsége. Mielőtt a művész munkájához hozzáférést volna, évek hosszú során át alapos történeti és helyszíni tanulmányokat tett tárgyára vonatkozóan. A francia művészeti ügyek vezetője, aki későn értesült a festmények eladatásáról, a vételt közvetítő ügynöknek háromszázötvenezer koronát ajánlott föl Tissot műveit, de Schiff semmi áron sem akart a vételtől elállani, s így az európai műkincsek most is, mint már korábban annyiszor, Amerikába vándoroltak át olyan helyüvé, ahonnan az európai kultúra soha többé visszaszerezni nem tudja.

Állati alakok alkalmazása bélyegeken.

A filatelisták, akik szenvedéllyel osztályozzák országok szerint bélyeggyűjteményeiket, nem is tudják: hány és mily sokféle bélyeget bocsátottak ki már az egyes országok a bélyeg legelső alkalmazása óta. A *Gil Blas* szerint ez a szám pontosan 22382! Egyedül Nagy-Britanniának csaknem 7000-féle kiadású bélyege van. Utána nyomban Afrika következik 4900, Amerika 4800, Európa 4600, Ázsia 4300 és Ausztrália 1600-féle kibocsátású bélyeggel. Nem minden bélyegen szerepel uralkodó arcképe vagy allegorikus alakzat, nagy számban van bizony ott képviselve az állatország is. Például a ló alakja szerepel az északamerikai Egyesült Államok, Mexikó, Brazília, Görögország és Queensland számos bélyegén, az ösvéré az Egyesült Államok és Mexikó, a kengurúé Uj-Dél-Wales, a vadkané Fokföld, a kosé Uruguay, a kutyaé Uj-Fundland, a fácáné Borneó, a lantmadaré Uj-Dél-Wales bélyegén. Végre az oroszlan, tigris, elefánt meg a kígyó főképpen az indiai bélyegeken szerepel.

Nyomdászinasok nevelése Amerikában.

Az Egyesült Államok segédszervezetei mind behatódobban kezdenek törődni az inasok nyomdabeli nevelésével és tanításával. Belátták, hogy a hiányos szaktudású ifjú fől szabadultak tömege kész veszedelem a szervezet fejlődésére nézve. A bérmozgalmak júdásai csak a győne szakképzettségű, rendes viszonyok közt használhatatlan elemekből kerülhetnek ki. Ennek tudatában, valamint azért is, mert a principálisoknak köztudomásúlag sem idejök, sem elég alkalmazásuk tanításával bíbelődni: a segédszervezetek jórészt maguknak foglalták le az inasnevelés munkáját. Hogy mely szedő legyen valamely inasnak tanítómestere: az illető nyomda főnöke és segédei közösen állapítják meg. A megválasztott tanítómester fáradozásáért viszonylag jelentékenyebb összegű külön fizetést is hűz, de ennek fejében felelős az inas szakbéli haladásáért. E felelősségről természetesen csak olyan inasoknál lehet szó, akikben megvan a jóakarát és alapképesség a nyomdászat megtanulására. A nem elég komoly és iparkodó ifjaknak különben is egy-kettőre kiteszik a szűrét, avagy meghosszabbítják a tanulási idejét. A tanítási anyagot negyedéves turnusokba osztotta a szakszervezet, s az inasnak negyedévenként formálisan vizsgáznia kell egy főnökökből és segédekből álló bizottság előtt. Ha nem állja meg a vizsgát: tanítója orrot kap, ő meg újra kezdi a dolgot.

A körtvélyesi orosz-román tipográfia.

A hazai cirillbetűs nyomdák története még meglehetősen homályos. Pedig annyi bizonyos, hogy főképp az erdélyi fejedelmek bőkezűsége folytán nálunk már előbb is tekintélyes eredményeket ért el a cirillbetűs oláh könyvnyomtatás, mint a tulajdonképpeni Oláhországban. Elég e tekintetben Öreg Rákóczi György erdélyországi fejedelemnek a példájára hivatkoznunk.

Szászváros és Szászsebes voltak eddig a cirillbetűs nyomtatásnak biztosan tudott bölcsőhelyei minálunk. Az előbb nevezett helységben már 1582-ben nyomtattott cirillbetűs oláh bibliát két diák, *Sierban* és *Marian*. E két nyomdahelyhez utjabban úgy látszik egy harmadikat is bátran hozzászámíthatunk: Körtvélyest.

A Magyar Könyvszemle ezidei első füzetében írja *Melich János*: Petrov A. »Materialy dlja istoriji ugor-skoj Russi« (Adatok a magyar Oroszország történetéhez) címen az orosz tudományos akadémia kiadásában a mi ruténeink történetére, irodalmára vonatkozó értekezéseket, történeti adatokat közöl. A vállalat 5. füzetében hazai rutén és szerb nyomdáról, nyomtatványokról értekezik. Minthogy a hazai cirillbetűs nyomdák termékeinek bibliográfiájával Hodinka Antal értekezése óta irodalmunkban senki se foglalkozott, nem lesz tanulságnélküli Petrov idevágó fejtegetéseinek a közlése. — A szláv bibliográfiai irodalomban az a felfogás uralkodik, hogy Máramarosban Körtvélyesen az ott egykor levő görög keleti (később görög katolikus) monostorban már a XVI. század legelején volt cirillbetűs nyomda, amely szláv és oláh egyházi könyveket nyomtatott. Ez a nyomda valahogy összefügg *Sweypolt Fiol* krakkai nyomdász működésével, ki 1491-ben Krakkóban az első cirillbetűs könyvet nyomtatta. Fiolt valami ok miatt száműzték Krakkóból s ezután tényleg hazánkba jött. Hiteles bizonyosság van róla, hogy 1511-ben *Schweypoldt Fepl* lőcsei polgár, s hogy 1525 után már nem él. Azt hiszik már most, hogy ez a nyomdász Körtvélyesen a XVI. század legelején következő című művet nyomtatott: a) *Триодъ постная*; *Триодъ цвѣтная* (bőjti énekeskönyv, virágos énekeskönyv; ez utóbbit azért hívják így, mert a husvétől pünkösdig énekelteni szokott kantusokat foglalja magában; más neve Pentecostarion). — A XVII. század folyamán a körtvélyesi monostori nyomdának Kőszeghy György 1778. évi és 1800. évi írása szerint ezek a termékei: b) *Antimis* (helyesen *antimins* — oltárabrosz). Fába metszve négy evangylista, középett terített asztal mellett ül Jézus Krisztus az apostolokkal, oldalt pedig Mihály arkangyal áll behúnyt szemmel. E fametszettel vászonra nyomtattak. c) Új Testamentom oláh nyelven. Rákóczi György költségén Simonovics István Simeon gyulafehérvári metropolita nyomatta. d) *Imakönyve* (molitvoslov) oláh nyelven. 1696-ból, ajánlva Teofil gyulafehérvári metropolitának. E tanítás olvasható többek közt Szabó Eumén: »*Christomatija*« (Ungvár 1893) című műve 185. s következő lapjain is. — Petrov az a) alatt említett *Triodról* azt mondja, hogy betűi nagyon hasonlítanak az 1491-ben megjelent cirillbetűs könyvek ípsúshoz. Petrov szerint tehát egyáltalán nincs bebizonyítva, hogy a XVI. században Körtvélyesen nyomda lett volna. A b) alatt említett *Antimis* fametszet *εὐλογεῖα* s nem könyvnyomdai dolog. A c) alatt említett Új Testamentom Petrov szerint minden valószínűség szerint az 1648-ban Gyulafehérvárt nyomtatott oláh Új Testamentom. Nagyon valószínűnek tartja Petrov, hogy az 1696. évi oláh Molitvoslovról szóló tudósítás tévedésen alapul,

bár ilyen évi oláh Molitvoslovot a szakirodalom máunnan nem ismer. a—d) alatt felsorolt könyveket tehát nem nyomtatták Körtvélyesen Petrov szerint, s ezek nem is bizonyítanak e nyomda létezésé mellett. Vannak azonban egyes papok, kanonokok stb. írásaiban olyan jegyzetek, amelyek teljes hitelt érdemelnék, s amelyek a következő körtvélyesi termékekről szólnak: 1. Bukvar (ábécés könyv); 2. Pentekostarion (más mint a) alatt); 3. Molitvoslov (más mint d) alatt). E három könyvből újabb időben példányt senki se látott, kétségtelennek tartja azonban Petrov, hogy ezek a körtvélyesi nyomda termékei. Hogy a nyomda a kolostorral együtt mikor pusztult el, arra Petrov azt feleli, hogy minden valószínűség szerint a XVII. század végén vagy pedig a XVIII. századnak első felében.

Levél lebélyegzésére szolgáló automata.

Egy hamburgi kereskedő új levélgyűjtő szerkényt szerkesztett. Ebbe oly leveleket dobhatunk, amelyekre nem volt időnk vagy alkalmunk bélyeget ragasztani. A bélyegnek megfelelő pénzértéket az automatába dobjuk, majd a levelet helyezük a megfelelő nyílásba; a fogantyú meghúzása által a készülékben levő nyomóráúitódik a levélre és ellátja a bérmetesítést jelző felirattal. A készülék egyúttal dátummal is ellátja a leveleket, s így fölöslegessé teszi a külön keletbélyegző automatákat, amelyek nem igen váltak be, habár több nagyobb városban alkalmazzák őket; a dátumbélyegzőnek egyúttal a bélyeget is meg kell semmisítenie, a keletbélyegző automata rendszeresen a felső címzett részét bélyegzi le, ha tehát a bélyeg lejjebb vagy túlsó oldalra van ragasztva nem semmisül meg. Az új automatánál mellékes, hogy a bélyegző a levél mely részére nyomódik. A bélyeggyűjtők aligha nézik jó szemmel a bélyegtelen levelek terjedését.

A Nemzeti Múzeum egy inkunabulája.

Dante Divina comediájának 1472-ben Jesiben megjelent kiadása, mely tudvalevőleg Frederigo de Conti sajtóján nyomtatott, a legritkább nyomtatványok egyike. Megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában is. A kiállítási katalógusban azt olvassuk e kiadványról, hogy csupán három példánya ismert. Ezzel szemben Guido Biagi a Rivista delle Biblioteche degli Archivi-ban e kiadás egy példányáról értekezve azt állítja, hogy hét példány ismeretes. E hét példány a következő: egy van Olaszországban, a Trivulzaniában; egy van a manchesteri Rylands Libraryban, ahová Spencer lord gyűjteményéből került; kettő van a British Museumban, ezek egyikét Antonio Panizzi 1847-ben 90 fontért vásárolta meg Asher berlini könyvkereskedőtől, másikat pedig Panizzi utóda, Jones vásárolta meg kevéssel azután, amannak kiegészítésére; kettő van magántulajdonban: Alfred H. Huth, illetve Sidney Sonnino bibliofilek gyűjteményeiben. Végül a hetedik példány, mely egykor Andrée Tessier tulajdona volt, 1900-ban vétel útján a magyar állam tulajdonába került, s jelenleg múzeumi könyvtárunk egyik büszkesége.

Egy régi könyvnyomtatónk Itáliában.

Kevesen tudják, hogy a híres Jenson Miklósnak Modenában 1482 körül magyar ember volt a társa, még pedig: Thomas Septem Castrensis de Civitate Hermannl. Mint neve is mutatja: szebeni származású volt. Modenai tartózkodása előtt Mantovában dolgozott.

A reklám eredete és nagyra-fejlődése.

Az újságrólak lapja, az Otthonunk írja: Az iparosoknak és kereskedőknek ama szokása, hogy készítményeiket, illetve áruikat minél nagyobb kelendőségük érdekében úton-útfélen dicsérik, ép oly régi, mint az emberi kultúra. De a reklám fejlődése mégis későbbi keletű. A céhek szigorúan ügyeltek arra, hogy senki se magasztalhatta föl készítményeit, hiszen alakulásuk célja az volt, hogy minden mesternek létminimumot biztosítsanak, ami kizárta azt, hogy az egyik mesterember a másik rovására meggazdagodjék. Reklámot legelőször a kötéláncosok és komédiások csaptak, s a XVI. század elejéről fölmaradt fametszetű plakátok beszélnek az akkori varázslók és szemfényvesztő bűvészek élelmességéről. A XVIII. század elején a verbuválás szolgálatába is állították a plakátot, s jellemző, hogy ugyanehhez a szerhez folyamodnak ma Németország, Anglia és ujabban Franciaország kormányai is. 1637-ben I. Károly király egy Tunes Róbert nevű kapitánynak szabadalmat adott oly irodára, ahová az urak fordulhattak, ha valamit elvesztettek, és a nők is, ha meg akarták tudni, vajjon férjük életben van-e vagy meghalt. Tunes kapitány nemsokára rá meghalt és vele az iroda is megszűntette működését. De eszméjét húsz évvel később elsajátította valaki, s nyolc irodát nyitott egyszerre Londonban. Egy csekély összeg lefizetése ellenében mindenkinek jogában állott nevét a The Public Adviser-ben négyszer egymásután lenyomatva látni, pontosan megjelölve a tárgyat, amelyet venni akart, vagy eladásra kínált. Cromwell hivatalos lapjában, a Mercurius Politicus-ban már hirdetések is találunk. De az újsághirdetés tulajdonképpen szervezője Oliver Williams volt, aki Tunes kapitány özvegyétől megvette a királyi szabadalmat és a Cityben több hirdetőirodát nyitott. A modern újság keletkezésével s fejlődésével persze karöltve járt a reklámnak és legfőbb alakjának, az újsághirdetésnek roppant kiterjedése is, de mindkettő a kereskedelem, a közlekedés és az ipar virágzásán alapszik. Főképp Angliában és Amerikában öltött gigászi méreteket a reklám. Angliában William Beecham volt az első, aki nagy dimenziókban hirdetett. Beecham, aki tavaly halt meg, még az ázsiai lapokban is hirdette gyártmányait. Üzleti könyveiből kitűnik, hogy évenként százötvenezer font sterlingre rúgott az anyag beszerzése és az üzem főtartása, huszonötezer font volt a tiszta jövedelme, míg hirdetésre százezer fontot költött. Mikor egyszer egy barátjának ezeket a tételeket megmutatta, társa naívvul kérdezte, miért nem hirdet kevesebbet és mindjárt több volna a haszna. Beecham nyugodtan azt válaszolta, hogyha kevesebbet költene hirdetésre, azonnal megszűnnék a haszon is. Beecham mellett sokat köszönhet az újsághirdetés Warcham Smith hirdetőiroda-tulajdonosnak is. Az angol vasúti társaságok, a kormány vasutaival ellentétben, nem tették közzé a lapokban a menetrendet. Smith tizennyolc hónapig harcolt a vasúttársaságok e meggyökerezett szokása ellen, s egy szép napon egész oldalt hirdetésért szerzett az egyik társaságtól a Daily Mail számára. Attól kezdve a többi társulatok is igénybe vették a lapokat. Az újsághirdetés természetesen a nagy méretek hazájában, Amerikában emelkedett a legnagyobb mértékben. Amerikában közel ezer millió dollárt költenek reklámcélokra, tehát sokkal többet, mint amennyit a német birodalom, Franciaország, Ausztria és Magyarország, Olaszország a hadseregére költenek. A polgárháború előtt azon csodálkoztak az emberek, hogyan

költhet a Fairbanks-féle gyár háromezer dollárt hirdetésekre; ma ugyanaz a gyár évenként hétszázötvenezer dollárt áldoz reklámra. A nagy newyorki áruházak évenként négy millió dollárnál többet adnak ki újsághirdetésekre. Egy chicagói áruház, Scars Roebuck & Co. ezerkétszáz-oldalas katalógusokat küldözget szét és egy ily árjegyzék két kilót is nyom. Ilyenkor csak póstaköltség fejében hatszáznegyvenezer dollárt kell fizetnie. A Philadelphiiában megjelenő Ladies Home Journal minden reklámsora hat dollárba kerül. Egy oldalon ezer sor fér el és így egy tele oldal hat-ezer dollárt jövedelmez; de ha valamely cég egy egész oldalt vesz igénybe, mérsékelt áron, négyezer dolláron számítják neki. Az említett újság, amely egyébként egy millió példányban jelenik meg, havonként hatszázezer koronát vesz be hirdetés fejében. A Mac Clure 1904-iki karácsonyi számában százhetvenegy oldal hirdetés volt, ami a kiadónak háromszáz-ezer dollárt jövedelmezett. A plakátok is nagyon kedveltek Amerikában és rengeteg összegeket emésztenek föl. Egy gyermekliszt-gyáros havonként huszonötezer dollárt költ plakátokra. Az amerikai kereskedő sokra tartja azt az embert, aki ért a reklám művészetéhez, és nagy fizetést ad neki. A newyorki, chicagói, philadelphiiai áruházak százhuszezer koronát is fizetnek annak az alkalmazottnak, aki a reklámokat szerkeszti; ugyanannyit megkereshet az is, aki ért a kirakatok rendezéséhez. Ezek a reklám-formulák rövid és velős mondatok, amelyek gyakran jobban dicsérik az árút, mint a rőfnyí leírások. Főltűnő nyomtatásban megjelennek minden újságban, minden folyóiratban, minden kerítésen, a falakon, az építő-állványokon, a pályaudvarokon, a szállókban és a vasutak mentén. A hirdetés ma már igen fontos alkotórésze az újságnak. Fejlődésében elérkezett olyan fokra, hogy már az államok pénzügyi kormányai is rávetették szemüket, de még ez sem igen fogja megállítani diadalmos útjában.

Napoleon tábori nyomdája Moszkvában.

Az 1912-re tervbe vett moszkvai világiállításon érdekes történelmi ereklyét is fognak bemutatni: azt a tábori nyomdát, amelyet I. Napoleon minden hadjárata alkalmával magával vitt. A nyomdaszerelvény fő része egy nagy mahagoni-szekrény, amelyet igen egyszerű és kényelmes módon széjjel lehet szedni. Amikor az orosz hadjárat után a menekülő francia csapatok elhagyták Oroszországot, a nyomdát nem hozták vissza magukkal. A háborús idők végleges lezajlása után Moszkva városa elárvereztette a nyomdát, amely most egy vologdai nagy nyomdatulajdonosé.

Salamon korabeli zsoldáros gyűjtemény.

Egy angol tudós egy általa fölfedezett kéziratról tartott előadást, s azt mondta, hogy a kézirat a Bölcs Salamon korabeli zsoldárok és ódák teljes gyűjteménye. Ez az állítás azonban téves, mert a kézirat zsidó és keresztény költőktől származik, s a Krisztus születése előtti és utáni első században keletkezett.

Raffaello egy levelének elárverezése.

Egy londoni autogramgyűjteményben, mely Washington több levelét tartalmazza, Raffaello egyik levelét is elárverezték. A levélben Raffaello azt kéri egy Calvo nevű olasz tudóstól, hogy Vitruviusnak az építészetről szóló munkáját fordítsa le neki olaszra.

Egy amerikai milliárdos könyvtáráról.

Morgan, az amerikai acélkirály könyvtárának érdekes leírását adja egy amerikai lap. E szerint bronzajtókon keresztül a legritkább márványból épült, tágas, előcsarnokszerű terembe lép az ember. Innen egy másikba jutni, melynek falai a mennyezettől a pallóig azt a gyönyörű fényt árasztják, melyet csak pazon bekötött könyvek kölcsönözhetnek. E terem közepén üveglappal ellátott asztal áll, melyen zománctól, elefántcsontból és aranyból készült, drágakövekkel kirakott táblákba kötött könyvek vannak elhelyezve. E könyvek csillogása, egyesülve az ablakokon áttörő napsugarakkal, az egész teremre valami bűvösen fénylő világgosságot önt. Némely könyv, a legdrágábbak közül való, azbeszt-szekrényben van, habár az egész épület a tűzbiztossági követelményeknek minden tekintetben megfelel. Itt találjuk a legpompásabb első nyomtatások mellett a legpazarabb kiadások egész sorát mindama különlegességekből, melyek a könyvbarát szívét hevesebb dobogásra készítetik. A gyűjtemény legértékesebb része azonban nem e két teremben, hanem a harmadikban van elhelyezve. E terem szerkezete olyan, mintha tűzálló és betörés ellen védett páncélszekrény volna. Falai és ajtóí acélból készültek. Ablakait éjjelre acélból készült sodrony zárja el. Ebben a teremben a megfizethetetlen kéziratok oly gyűjteményével találkozunk, amint sehol a világban. Tömerdek olyan tárgy van itt fölhalmozva, amit angol, francia vagy német kézben hisznek. A Morgan-féle miniatűr- és kéziratgyűjteményben különösen kimagaslanak az asburnhami evangéliumok, VIII. Henrik angol király arany bibliájának gyönyörű kézírata és miniatűrjei. A Caslon-nyomtatványok gyűjteménye még a British-Museumét is fölülmulja. A kéziratok közt van egy, talán az egyedüli, Byrontól; Horace, Walpole több eredeti levele, Burns költeményeinek sok kézírata, Swift kézíratai, Dickens és Scott rajzai és kézíratai, Thackeray »Vanity Fair« című regényének kézírata és sok-sok más híres költő kezírása. A számos eredeti levél közül csak Stuart Máriának Guise herceghez címzett levelét és Napoleon ifjúkori leveleit említjük meg, főképp a jegyeséhez címezve.

Az angolországi hírlapírás multjából.

Az újságírás klasszikus hazájának ma is Angliát tartják még a külföldön is, mert sokkal hamarabb küzdötte ki magát a sajtószabadságot, mint a többi államok. A cenzurát már 1695-ben végkép eltörlik, tehát másfél évszázaddal előbb mint nálunk, akik dicsekszünk azzal, hogy alkotmányunk ép oly régi mint Angliáé. Az angol újságírás első lapjai a tizenhetedik század elejére nyúlnak vissza, amikor (1622-ben) megjelent a *Weekly News* első száma. A VII. Henrik király által behozott cenzura békóba szorította a sajtót. A parlament és korona küzdelme, a köztársaság és Cromwell tizenkét éves uralma könnyítettek a sajtó béklyóin; ez idő alatt sok újságot alapítottak a harcoló pártok, melyek azonban csak rövid életűek voltak. A királyság visszaállításával a sajtócenzura ismét működésbe lépett, mi mellett az újságírás fejlődésének útját állta az a sajtómonopólium is, amelynek például a II. Károly által alapított *Oxford-Gazette* (később a *London-Gazette*, amely még ma is főnnáll) keletkezését köszönhetette. III. Vilmos liberálisabb kormánya alatt körülbelül harminc új lap támadt, közte az első vidéki újság, amely még ma is megvan.

1703-ban többszöri sikertelen kísérletezés után megjelent az első komoly napi lap, *Daily Courant*, amely különben csak külföldi híreket hozott, minden kommentár nélkül, abban a föltevésben, hogy olvasói elég tanultak és műveltek, hogy azt maguk is hozzáfűzhetik. Csak egy évvel később indul meg Defoe híres *Review*-je, mely kulturtörténelmi jelentőségre emelkedett először nemcsak neve és kiméletlen kritikája miatt, de szépirodalmi havi melléklete folytán is, mely 1711-ben önálló szépirodalmi mellékleté alakult és ezzel előhírnöke lett a számtalan *Magazinnak*. Az angol sajtóra jellemző, hogy a legnagyobb súlyt az újság hírrovatára veti. A nagy lapoknak hírszolgálatja az egész világot felöleli, s ezért rengeteg pénzbe kerül. Általában a hírrovat túlnyomó része biztosítja az angol sajtó nyugodt és józan hangját. Az angol újság szóhoz juttatja az ellenfélt is, s a külföldi levelezőktől nem követeli meg, hogy a szerkesztőség állaspontjára helyezkedjenek. Továbbá jellemzi az angol sajtót, hogy úgy mint a társaságban szokás, ott is tiszteletben tartják a más véleményét. Mintha csöndes megállapodás volna, nem kételkedik ott senki a más jóhiszeműségében, s ennél fogva az ellenfél is méltányos és igazságos elbánásban részesül. Az angol sajtó tiszteletben tartja az angol név és az angol ember személyes becsületét, ami bizonyára annak köszönhető, hogy a törvény rendkívüli szigorúsággal védelmezi a személyes becsületet, s Angliában sok kiváló ember vitázott már azon, vajjon az angol sajtó józan hangja a sajtószabadságnak eredménye-e, vagy pedig azoknak az üldözéseknek, amelyekről a multban az angol sajtót megkímélte meg a hatalom. Még 1760-ban is térden állva kellett bocsánatért könyörögnie a négy legnagyobb londoni újságkiadónak. Az újságok akkor nem merték sem a parlamentí szónokok neveit, sem a házat megnevezni, ahol a beszéd elhangzott; sokszor a tárgyalások színterét egy mesebeli országba helyezték át, vagy csak hónapok mulva referáltak a parlamentben történekről. A sajtó üldözetei ellenére, már a tizenkilencedik század első harmadában a virágzás fokán állott az angol újságírás. A *Times*-nek akkor már nyolcezer előfizetője volt és jövedelme hatvanezer font sterlingre rúgott. 1815-ben ötvenhárom lap jelent meg Londonban. A század közepén leomlottak az utolsó korlátok is, 1853-ban a hirdetési adó, 1855-ben az újságbélyeg és 1861-ben eltörlték a papíradót is. A bélyeg eltörlésének közvetlen következménye az lett, hogy a vidéki újságok naponként megjelenő lapokká alakultak át. S bár a vidéki sajtó alig számítt Angliában, mégis Londonban se jelenik meg harmincnyolcnál több napi lap, ami annál fölmeget harmincnyolcnál több napi lap, ami annál fölmeget, mert se Londonban, se Angliában nincs oly újság, amely naponként többször jelennék meg. Ez részben az oka, hogy a londoni újságok óriási példányszámokban jelennek meg (a *Daily Mail* és a *Daily Merkur* naponta egymillió példányban, a *Daily Express* és a *Daily Telegraph* háromszázezer, a *Morning Leader* kétszázötvenezer, a *Daily News* kétszázezer, a *Standard* százezer, a *Times* hetvenezer példányban). Az esti lapok, amelyek egyébként jórészt már délelőtt megjelennek, sokkal olcsóbban dolgoznak, mint a reggeli lapok, s ezért nem függnek annyira az olvasó közönség kegyétől. — Angliában kétszázharminc napi lap jelenik meg, míg az összes hírlapok száma kétezeröttszáz, amiből hétszáz Londonra esik; ehhez járul még ugyanannyi szemle (*Magazin*) és más folyóirat. A heti lapok közt van két munkáslap is. A folyóiratok tekintélyes része általában igen magas színvonalon áll.

Bevétel.

Pénztári kimutatás 1909 május haváról.

Kiadás.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Át hozat a múlt hóról			3693	51	A Kör helyiségének bérlete a május-júliusi negyedre	229	10		
10 drb hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Pénztáros fiztetelédija az 1908-ik évre (30 arany)	340	50		
Gutenberg-szobor-alap			814	—	A Grafikai Szemle mellékleteinek költségeire	53	84		
Ács-Mihály-alap			571	48	Grafikai Szemle márciusi melléklet-pályázatának pályadíja	30	—		
					A Kör helyiségének takarítási és világítási költségei	6	96		
Tagsági járulékokban befolyt:					Adminisztrációs kiadások helyben és vidéken	10	36	670	76
Államnyomda	10	80			Kézpénz a hó végén			3691	75
A Nap	2	40			10 drb hitelszöv. részjegy à 10 kor.			100	—
Athenaeum	13	80			Gutenberg-szobor-alap			814	—
Bagó-nyomda	1	80			Ács-Mihály-alap			571	48
Bercsényi-nyomda	2	40							
Berger M. és Társa	—	—							
Berkovits-nyomda	1	20							
Budapesti Hírlap	7	80							
Buschmann Ferenc	6	—							
Egyetemi nyomda	5	40							
Egyesületi tisztviselők	8	40							
Elek-nyomda	—	—							
Engel és Ladányi	1	20							
Európa	5	40							
Fővárosi nyomda	—	—							
Franklin-Társulat	69	—							
Franklin-flók	6	60							
Fried és Krakauer	6	—							
Gallitzenstein	3	60							
Globus	7	80							
Grafikai Intézet	3	60							
Haladás-nyomda	—	—							
Hamburger és Birkholz	—	60							
Hedvig Imre	—	60							
Hedvig Sándor	1	80							
Hornvánszky-nyomda	6	60							
Hungária	6	—							
Iókai-nyomda	3	—							
Kánitz-nyomda	—	—							
Karczag-nyomda	1	80							
Károlyi-nyomda	1	80							
Kellner Ernő	—	—							
Kertész-nyomda	3	—							
Klein Vilmos	3	60							
Kohn és Grünhut	1	20							
Korvin Testvérek	4	20							
Községi nyomda	1	80							
Légrády Testvérek	9	60							
Löbl D. és Fia	—	—							
Magyar Hírlap	4	80							
Markovits és Garai	2	40							
Márkus Samu	4	80							
Máv. menetjegynyomda	4	80							
Merkantill-nyomda	—	—							
Minerva-nyomda	1	80							
Molnárok Lapja	3	60							
Otthon-nyomda	3	—							
Pallas	19	—							
Pannonia	1	20							
Pap és Schwarz	3	—							
Pátria	19	20							
Pazmaneum	2	40							
Pénzüntézetli nyomda	1	80							
Pester Lloyd	9	—							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	26	40							
Petőfi-nyomda	3	—							
Posner Károly Lajos és Fia	10	80							
Radó Izor	2	40							
Rákos és Steiner	2	40							
Réval és Salamon	2	40							
Rigler József Ede	11	40							
Rothberger és Welsz	1	20							
Rózsa Kálmán és Neje	8	40							
Schlesinger-nyomda	4	80							
Schmidl-nyomda	3	—							
Stephaneum	19	20							
Székesfehérvárosi Házi Nyomda	21	60							
Szent-László-nyomda	1	80							
Thalia-nyomda	3	—							
Turul-nyomda	1	20							
Várnai-nyomda	1	20							
Világosság-nyomda	21	—							
Wodianer	11	40							
Wojtitz-nyomda	1	20							
Vidékről (részletezése a megelőző oldalon)	175	80							
Egyesektől (részletezése a megelőző oldalon)	46	80	669	—					
			5847	99				5847	99

Jegyzőkönyv

a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottságának 1909. évi június hó 20-án tartott üléséről.

Elnöklő: Augenföld M. Miksa.

Jelen vannak: Augenföld M. Miksa I. alelnök, Wanko Vilmos II. titkár előadó, Bárány Nándor, Bauer Henrik, Burghelm Károly, Hollósy János, Novák Alajos, Prüner Arnold, Spitz Adolf szakbizottsági tagok.

Tárgy: a Grafikai Szemle júniusú számába beküldött mellékletek elbírálása.

Elnök az ülést megnyitja s átadván a beküldött mellékletek és boríték példányait, kéri azok elbírálását.

A bírálat folyamán a borítéokra és az egyes mellékletekre a következő megjegyzések tételtek:

A borítéokra: Nehéz munka és nem praktikus. Régi eszközökkel s modern anyaggal akartak hatást elérni, ami nem sikerült. A szedés elismerésre méltóan precíz, pontos; a szöveg nagyon gyöngye s a túlsok dísz és komor színezés miatt teljesen háttérbe szorul, ami kardinális hibája a borítéknak. A nyomó prés nem természetes, amennyiben az alsó része aránytalanul rövidebb a felsőnél, holott a valóságban ez megfordítva van. Az alig észrevehető nyolcadpetit kísérővonalak elmaradhattak volna, mivel azok alkalmazása nemcsak fölösleges és indokolatlan, de rengeteg munkát is okozott. A boríték, nyomás szempontjából, elsőrendű munka.

Griesz-féle meghívó: Alapjában jó hatású munka volna, ha a rajz túlerős volna az egész munka összehatásának rovására nem menne. A rajznak már különben is vannak hibái, így: a fejek aránytalan nagysága a testhez irányítva; az ágak közepén való összenövesztése azonnald természetellenes s hiba az is, hogy a rajz két oldalra tökéletesen egyező. A szöveg sorai jók. A színezés elég jó. A kétszín jól van megválasztva, de egy harmadik színnek alkalmazása csak használt volna e munkának; a vignettát okvetlenül más színnel kellett volna nyomni, hogy ezzel a rajz erős volta legalább valamelyest ellensúlyoztassék.

A kereszttyén élet fejlődése: című cmlap egyszerű munka, bár koncepciója nem eredeti, sőt közismert, de szedőjének érdeme, hogy végtelen egyszerű eszközökkel éri el a hatást. Színezés, nyomás jó.

Oceán. Egyszerű eszközökkel dolgozott készítője, de a hatás érdekében bizvást elhagyhatta volna a kockatömböket, amik nagyon zavarólag hatnak. Színezés jó s a nyomás is az, de érthetetlen, hogy a második kék szín helyett miért nem vettek egy megfelelő harmadik szint. Azt hisszük, ez csak használt volna a nyomtatványnak.

Serényi cégkártya: Sok munka, kevés eredmény. Keretének felépítése teljesen elhibázott; nincs összefüggés a keret egyes részletei között. A nyomásról és színezésről sem lehet jót mondani. A rajzolt és lemezbe karcolt záró dísz fáradságos munka s hatástalan.

Eisenbürger cégkártya: Ugyancsak silány munka. Anyagának kopottsága nem válik dicséretére előállító nyomdának. A keret főlépítése itt is helytelen. Színezés és nyomás szintén nem jó.

Gombos-féle 3 levélfele: Három levélfele. Egyik gyöngyebb a másiknál. A keret-kombináció mind a háromnál hamis, helytelen s izléstelen. A szöveg sorai nincsenek helyesen megszedve. A sorcsoport- és térelosztás mindháromnál aránytalan. Színezésről jobb hallgatni. E munkákról a kezdő munkája rí le, akinek ugyancsak sokat kell tanulni, hogy elfogadható, jó munkát tudjon előállítani. E bírálat azonban ne vegye kedvét a munkától, hanem jobb, elfogadhatóbb munkák előállítására serkentse.

A bírálat elhangzása után a szakbizottság hosszabb vita után kimondja, hogy a díjat nem adja ki, mivel a két első melléklet egyike (Griesz-meghívó) a rajz hibái és az ebből kifolyólag előállított bizonyos fokú hatástalanság miatt, a másik (a könyvboríték) közismert koncepciója miatt nem érdemes a díjra.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Budapest, 1909. június 20-án. Wanko Vilmos, előadó.

Tagsági járulékokban a múlt hóban befolyt:

a) Egyesektől (l. a 138. oldalon olvasható pénztári kimutatást): Beer Miklós 3.60, Mold László 3.60, Ilyés József 3.—, Piblinger Ede 1.20, Kaufmann Kálmán 1.80, Zsuppán B. L. 3.—, Schwarz Béni 1.20, Gondos József 1.20, Hámornik Aladár 2.40, Novák Rikárd 1.20, Biró Miklós 3.—, Farkas Antal 1.80, Hahn Mór 1.80, Vosniak Henrik 1.20, Lányi Béla 1.20, Somody Géza 1.20, Sichermann Lajos 1.20, Matuska György 1.20, Csaba Miklós 1.20, Klein Rudolf 1.20, Peidl Gyula 1.20, Lebovits Márton 0.60, Markovits Béla 0.60, Steiner Zsigmond 0.60, Bermann Artur 0.60, Szilágyi József 0.60, Rosenberg Sándor 0.60, Steinerherz Miklós 0.60, Wolf József 0.60, Spitzer Sámuel 0.60, Dobos Géza 0.60, Farkas Vilmos 0.60, Steiner János 0.60, Benkő Dezső 0.60, Zubriczky Ferenc 0.60, összesen 46.80 korona.

b) A vidékekről (l. a 138. oldalon olvasható pénztári kimutatást): Nagyvárad 13.80, Szabadka 22.20, Kecskemét 6.—, Gyula 4.20,

Esztergom 9.—, Szentgotthárd 3.60, Gyoma 11.40, Nyitra 3.—, Mezőtúr 2.40, Ungvár 7.20, Déva 6.—, Gyöngyös 10.20, Marosvásárhely 7.80, Nagybecskerek 13.80, Pozsony 3.60, Győr 10.80, Makó 3.—, Losonc 1.80, Szeged 7.80, Szamosújvár 1.80, Temesvár 15.60, Sopron 7.80, Besztercebánya 6.—, összesen 175.80 korona.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kőr szakbizottsága a magyarországi könyvnyomtatók fokozottabb szakbeli fejlődésre buzdítása végett pályázatot hirdet:

I. a Grafikai Szemle mellékleteire, hozzáértve az illető füzet borítékát is;

II. a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki legjobb szakcikkére;

III. ugyanez Évkönyv legjobb mellékleteire.

Általános föltétel:

A pályázatok bármelyikében is csak a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.

Különleges föltételek:

I. A Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozólag:

A Szakkörnek e pályázata havonként megismétlődik 30—30 korona jutalomdíjjal, amely összeg lehetőleg kiadaték az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbika, esetleg a boríték csinálójának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amelyek a szedési elem is kellőn képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A mellékleteknek előbb már okvetlenül valamely célra kellett kinyomtatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. A borítékok nyomtatására ez a pont természetesen nem vonatkozik. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 15-ikéig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése fölösleges, a papírosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel egyidejűleg jelenik meg.

II. A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki kötetében megjelenendő szakcikkekre vonatkozólag:

E pályázaton részt vesznek az 1910-iki Évkönyvben megjelenő összes szakdolgozatok. Pályadíj az elsőnek 50, a másodiknak 30 korona.

A szakdolgozatok beküldési ideje július hó 1-je. Mindenesetre jól teszik azonban a pályázók, hogy ha az illusztrálást stb. illetőleg mentől hamarabb érintkezésbe lépnek Novák László szerkesztővel (V, Hold-utca 7).

A bíráli bizottság a szakdolgozatokat még a megjelenés előtt bírálja el, s bírálatát és döntését az Évkönyvben közli.

III. A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki mellékleteire vonatkozólag:

Ennek a pályázatnak az lévén a célja, hogy Magyarország nyomdaiparának képességeit mutathassuk be: részt vesz benne minden olyan beküldött melléklet, amelyen a szedési elem kellőképpen képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni.

A méretekre stb. vonatkozó fölvilágosítások a szerkesztőtől tudhatók meg.

Az első díj 50, a második 40, a harmadik és negyedik 30—30, az ötödik 20 korona. Az arra érdemeseket ezenfelül dicsérről oklevéllel tünteti ki a bíráli bizottság. Az öt pályadíj közül kettő okvetlenül vidéki munkának juttatandó.

Tagsági forgalom 1909. évi május havában.

Beléptek a Körbe: Csomasz Géza, Kis Gyula (Franklin), Steiner Zsigmond (Berger M. és T.), Babus József (Gyöngyös), Kocsis Lajos (Makó), Szup Károly (Gyula), Boicza József, Csapó Péter, Révész Béla (Marosvásárhely), Arany István, Kanter József (Gyoma). — Meghalt: Gruits János. — Kilépett: Bádogos József (Pester Lloyd). — Hátralék miatt töröndők: Schmidt Vilmos, (Pester Lloyd), — Hátralék miatt töröndők: Schmidt Vilmos, Surányi Lajos, Szegő József (Kassa), Bauer Adolf, Strauszler József (Temesvár), Beke Gábor, Dobos János, Roth Ignác, D. Tóth János (Kecskemét), Belényi Mihály, Farkas Gyula, Négó Károly, Simon Vilmos, Wóznér Ignác (Athenaeum), Vass Gyula, Vogel Lajos (Franklin), Kovács József, Perger Ágoston (Győr), Aigner János (Pester Lloyd), Vuicsin Lázár, Büchler Ede, Ujvári Imre, Gábel János, Klenner János, Varga László, Weiser Samu, Varga János (Pester Lloyd), Verderber József, Singer Manó, Zsebrák János, Varga Dezső, Verderber József, Singer Manó, Smolka Szaniszló, Szuchanek Viktor, Ullmann Sándor, Ambrus Odön, Letner József, Dencsy Sándor, Strébel András, Kotaszek Sándor, Somsay Ferenc, Quitt Manó, Schmidt Zoltán, Nádler Lajos, Berts Sándor, Kohn Odön, Léhner Rezső, Bogmeyer Gyula, Blumschein Ignác, Breiner Kálmán, Katuza Antal, Ruitner Lipót, Reiner Aladár, Schwigel Ferenc, Tarcay István, Tolnay

Lajos, Májer Antal, Waldmann Izidor, Tokai János, Kaldenekker Ferenc, Máté Ferenc, Birman Miksa, Eckmann József, Reif Mór, Peuker Ferenc, Holztrater Lajos, Jochs Gyula, Leicht Mihály, Freifeld Jenő, Gyöngyösy József, Weiner József, Kozma Ottó, Reisz Jenő, Sternbínszky László, Spitzer Jenő és Tóth János ismeretlen tartózkodásúak). — A hó végén 12 tisztelőbeli, 1682 rendes, összesen 1694 tag.

Választmányi ülés 1909. évi május 24-ikén.

Elnök: *Tanay József.*

Jelen vannak: *Tanay József* elnök, *Augenfeld Miksa* I. alelnök, *Werner Jenő* II. alelnök, *Morócz Jenő* I. titkár, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Bozsik István* pénztáros, *Boros Dezső* I. leltáros, *Hollósy János* II. leltáros, *Burgheim Károly*, *Busay Balázs*, *Fekete Béla*, *Prüner Arnold*, *Schornstein Jakab*, *Spitz Adolf* választmányi tagok. Távolmaradásukat igazolták: *Sarlós Lajos* ellenőr, *Bauer Henrik*, *Gyöngyösi Sándor*, *Novitzky N. László*, *Stefáni József* választmányi tagok, továbbá *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, a jelen ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Burgheim Károly és Prüner Arnold választmányi tagokat kéri föl.

Stalla Márton jelentése a Könyvnyomdászok Szakköre és az Iparművészeti Társulat által közösen fenntartott Nyomdászati Tanműhely működéséről fölolvastatván, jóváhagyólag tudomásul véte-tik. Burgheim Károly fölolvastatására a választmány kimondja, hogy a jövő évi tanműhelyi munkáról a szakírtások a Typographiában tájékoztathatók.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

A választmány elhatározza, hogy augusztus havában fölhívást bocsát ki a szakírtásokhoz a Körbe való belépésre. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Morócz Jenő, I. titkár.

Kondícióbeli változások pontos bejelentése.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását — tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is — haladéktalanul adják tudtul a Kör pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelező-lap beküldése.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre.

(Huszonnegyedik évfolyam. Szerkesztette *Novák László*.) Ebből a több mint tízennygy fnyví terjedelmű s huszonhét műmelléklettel ellátott pompás könyvből még mindig van eladó példány. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Budapest, Sándor-tér 4).

A Szakkör vidéki pénztárosainak figyelmébe!

Körünk ez év január havától tagja a magy. kir. póstatakarék-pénztár csekk-osztályának (22766. sz.). A megfelelő csekkfüzeteket már szét is küldöttük, tehát kérjük a vidéki pénztárosokat, hogy pénzküldeményeiket ezentúl a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbeli közlemények (tagnévsor, Szemle-szükséglet stb.) is följegyezhető, ami által minden egyéb az eddigi ügykezelésben fölmerült portó-költség megtakarítható.

A magyar állam nyomdászattörténeti térképe.

(Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta *Firtinger Károly*.) Ebből a hasznos kis történelmi munkából is van még néhány példány. Ára 60, postán költve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Gutenberg-Otthon).

Bírálati jelentés

a *Grafikai Szemle* május havi füzetében megjelent mellékletekről. (A *Könyvnyomdászok Szakköre* szakbizottságának 1909. évi május hó 24-ikén tartott üléséből.)

Beküldetett: tíz melléklet és a boríték. A pályázaton érdemleges elbírálás alá kerül öt melléklet; a boríték és három melléklet a pályázati föltételek miatt, két melléklet pedig a beküldő kívánságához képest a pályázat eldöntésénél tekintetbe nem vehető.

Dicaérettel kell megemlíteni a májusi szám borítékát, mely bálumatosan precíz — szinte mesteri — Mäser-vevését. De csak ebben a tekintetben kiváló; kompozíció és színezés dolgában bizony nem a mai korba való. Nyomatatása tisztá.

A Kner-féle meghívó kompozíciója el van hibázva, bár sorai szépen vannak megszedve. Színezése nem a legszerencsésebb.

Sokkal hatásosabb lett volna, ha a vignettát, úgyszintén a „meghívó” s „hangverseny” szavakat is élénkebb zöld színnel nyomtatják, mert így bizony nagyon egyhangú, sivár e meghívó, melynek nyomtatása sem tiszta; az alapszín túlságosan lett hígítva, s az oly túlságosan szíros alapszínre nyomtatott színek sohasem érvényesülhetnek kellőképpen.

„Krisztus”: Hatásos munka, de nem önmű, ami, pályázatról lévén szó, elég nagy hiba. A szöveg értelmetlenül van széttagolva. A fejsor alatti vékony lénia-szedés zavarólag hat; vagy elmaradhatott volna egészen, vagy a betűképhez illő vonalakkal lett volna helyettesítendő. A címsor betűl ízléstelenül vannak összeválogatva. Nyomatatása, színezése jó.

Kassai körlevél: Sem szedés, sem nyomtatás tekintetében nem eredeti munka.

A Bagó-nyomda melléklete: A levélfej aránytalanul és indokolatlanul magas; ugyanezzel a szöveggel és beosztással legalább is négy ciceróval alacsonyabb lehetett volna. Minden jel arra mutat, hogy a keret lett előbb megszedve, s a szöveg csak utána lett beleerőszkolva. A két oldalmező alapnyomata teljesen olvashatatlanná teszi a reányomatott szöveget. Színezése is kissé komor; nyomtatás tisztá. — A számla szövegét teljesen agyonnyomja az erős lénia-keret, melynek kombinációja elhibázott. Színezése szintén nem jó; díszkrétebb színekkel talán jobb hatást lehetett volna elérni.

Ötödik melléklet volt a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság levélfeje.

A beküldő kívánságához képest nem vesz részt a pályázaton a Szent-László-nyomda levélfeje és a Bayer-címlap. Mindkettő modernebb zsánerben készült egyszerű munka.

Kelt Budapesten, 1909. évi május hó 25-én.

Wanko Vilmos, II. titkár.

Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítőiből

még mindig vannak eladásra szánt példányok. Egy-egy koronájával kaphatók például az 1904-1905., valamint az 1907-1908-adi kiadólakról szóló értesítők (szerkesztették *Tanay József*, *Novák László* és *Augenfeld Miksa*). Sok szedés- s egyéb példával, valamint műmelléklettel. A szakmájukban fejlődni óhajtó szakírtások nélkülözhetetlen kézi könyvel. Rövid, tömör összefoglalásban ismertetik a tanfolyamokon előadott tanítási anyagot. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadó hivatalában (Budapest V, Hold-u. 7) vagy Bozsik István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4).

Fotografus kedvezménye tagjaink részére.

Erdélyi M. cs. és kir. udv. fényképész (Budapest IV, Sennelweiss-utca 2. sz., a Kosuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készíttetésékor a következő kedvezményt adja:

6 darab vízít-fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 „ kis makartkép	14 „	12 „ 24 „
6 „ kabinetkép	16 „	12 „ 26 „
6 „ makartkép	20 „	12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával az illető szakírtásnak a legutolsó hóról szóló nyugtával kell igazolnia, hogy tényleg tagja a Szakkörnek.

A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai:

a) Egész oldalnyi hirdetés:	egy évre	240.— korona.
„ „ „	fél évre	130.— „
„ „ „	negyed évre	70.— „
„ „ „	egyszeri közlés	30.— „
b) Fél oldalnyi hirdetés:	egy évre	130.— „
„ „ „	fél évre	70.— „
„ „ „	negyed évre	40.— „
„ „ „	egyszeri közlés	20.— „
c) Negyed oldalnyi hirdetés:	egy évre	70.— „
„ „ „	fél évre	40.— „
„ „ „	negyed évre	25.— „
„ „ „	egyszeri közlés	13.— „
d) Nyolcad oldalnyi hirdetés:	egy évre	40.— „
„ „ „	fél évre	25.— „
„ „ „	negyed évre	15.— „
„ „ „	egyszeri közlés	8.— „

Az apró hirdetéseknek az ára az első közléskor peit soronkint negyven fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. — Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-u. 7. sz. (telefon 36-02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában, Sas és Bauer budapesti papírraktáros cégnek a papírosára. — Előfizetési ár: egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Egyes szám ára 40 fillér.

Nyomdai társulás. Szakember 10-20000 egy jól bevezetett és szolid alapon álló könyvkereskedés, könyvnyomda és könyvkötészeti üzlethez mint CÉGTÁRS társulna; esetleg ugyanolyan színvonalon álló nyomda- vagy ujságvállalathoz is úgy a fővárosban, mint nagyobb vidéki városban. Részletes ajánlatok Muraközy Árpád Losonc, Nagybég-utca küldendők.

Bozsik István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4, Gutenberg-Otthon) kapható:

A magyar állam nyomdászattörténeti térképe.

Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta: Firtinger Károly. — Ára 60, póstán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják.

Magyar Nyomdászok Évkönyve 1909. évre.

Huszonnegyedik évfolyam.

Szerkesztette: Novák László.

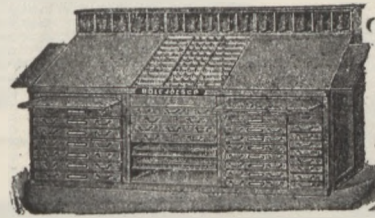
Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre Budapesten.

Terjedelme több mint tizennégy ív, mellékleteinek száma huszonhét. Tartalom dolgában fölülmúlja az összes korábbi köteteket. Ára 4 korona. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál Budapesten, Sándor-tér 4. szám.

BÖLE JÓZSEF

első magyar

könyvnyomdai szakasztalossága
Budapest, Horánszky-utca 3.

Allandó raktárt tart betű-szekrények- s regálisokból, könyvkötői felszerelvényből. Javitásokat pontosan eszközöl. Elvállal minden más asztalosmunkát is

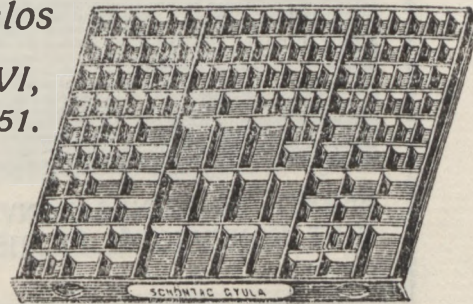
Schöntag Gyula

szakasztalos

Budapest VI,
Váci-körút 51.

Kis antiqua-
szekrény 7,
nagy 9 kor.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

Koblinger Gyula

fotocinkográfiai
műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Fiókfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék ellismert jó minőségben.

Magyarországi s ausztriai raktár:
CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs **BUDAPEST** Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kitűntetve: Páris 1900: Grand Prix s két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-16.

Cheque-számla s m. hlr. postatakarék-pénztárnál Budapest 22.610. sz. s. Cheque-számla k. h. Post-Sparkassen-Amt Wien Nr. 55.516.

OTT H. ADOLF

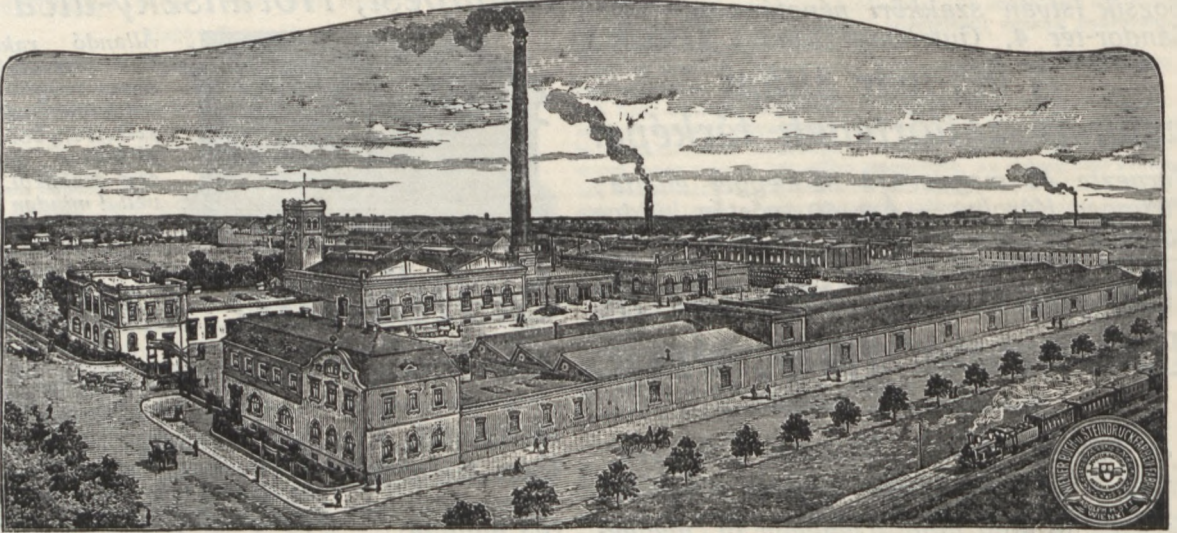
BÉCSI KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR

WIEN, XI., FICKEYSTRASSE 13.

Magyarországi vezérképviselet és bizományi raktár
BALOG MIKSA ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET,
BUDAPEST, VI. KERÜLET, SZÍV-UTCA 66.

Telefon: 80-23.

FEKETE ÉS SZÍNES KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI, FÉNY- ÉS BÁDOGNYOMDAI, VALAMINT KÖNYVKÖTŐI ÉS UJSÁGFESTÉKEK, KENCÉK ÉS HENGERANYAGOK GYÁRA.

Távíratl cím: WIENERFARBEN.

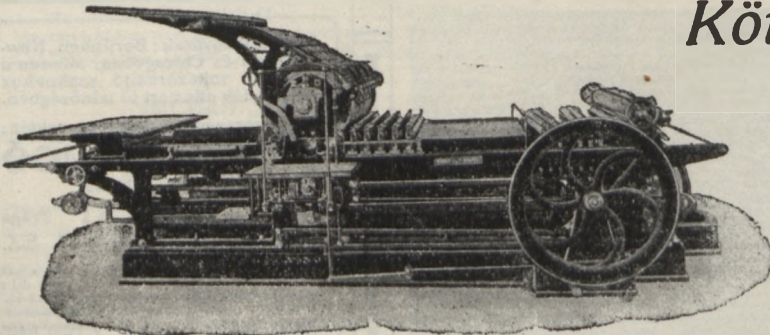
WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotipiai gyorsajtók rövidített lvkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.
== Könyvkötő-gépek. ==

Körforgó nyomó- gépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papíros-gyarak, üzleti könyveket készítő gyarak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

Magyarországi képviselők:

SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 38

KÖNIG ÉS BAYER

== fotocinkográfiai műintézete ==

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindennemű képek nyomtatványokhoz a legjobb minőségben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

Házonkívüli felvételek.

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

BERGER ÉS WIRTH

Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.

A cég törzsgyára: Lip-
csében (Németország).

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb s jobb a házi öntésnél. »Patent«, »Viktoria« s »Bianca« hengeranyag kockázott és sima táblákban. ————— Telefon-szám: 56—64.

Fiókgyarak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
□ fekete és színes festékek gyártása. □

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN“ kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

— Grafikai osztály : —
A kő- és könyvnyomdai szakmához
szükséges összes kellékek raktára.

— Vezérképviselete és nagy raktára —
a „Chromo“ altenburgi papirgyárnak,
J. Friedrich Daechslers langentalen-
heimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

— Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely. —

— Litográfiai kövek. —

Kőrforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-
pekhez való alátét-nemezek, stereo-
□ típliai matrica-nemezek. □

Budapesti gyártelep : VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

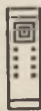
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o Szolid kivitel.

Vezérképviselek:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Akadémia-u. 8.
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott Krause Károly lipcsei gyá-
rából, vagy ennek képviselőjétől Kaufmann Gyulától, kinek raktárában
Budapesten, VII. ker., Kertész-utca 48. szám alatt a gépek megtekinthetők.

TELEFON : 75—48.

Magyar Királyi Államvasutak nyári menetrendje.

A vonatok indulása Budapestről. Érvényes 1909. május 1-től. A vonatok érkezése Budapestre.

A keleti pályaudvarról				A nyugati pályaudvarról				A keleti pályaudvarra				A nyugati pályaudvarra			
Vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	Vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	Vonat-szám	óra	perc	vonat-nome	Vonat-szám	óra	perc	vonat-nome
81110	5:50	sz. v.	Balatontúrdó, Tapolca	1031	1:00	k. ar. p.	Wien, Paris, Ostende, Lüttich	7011	12:50	k. ar. p.	Konstantinopol, Bukarest	1571	12:05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
81064	6:00	"	Hatyán	148	8:35	sz. v.	Rákospalota-Ujpest	143	8:30	sz. v.	Konstantinopol, Bukarest	158	12:55	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
152	6:10	"	Nagykanizsa, Triest	132	8:45	"	Esztergom	144	8:40	"	Dunaújváros	159	1:00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
1502	6:50	sz. v.	Kassa, Sopron	155	9:00	"	Gödöllő, Szolnok	1707	5:45	sz. v.	Makszód, Szentlőrinc	160	1:05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
1002	7:00	"	/ Plunne, Torino, Roma	610	6:10	"	Esztergom	607	6:05	"	Brassó, Borsod-Brod	161	1:10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
302	7:05	"	/ Pécs, Vinkovce	635	6:35	"	Esztergom	635	6:35	"	Brassó, Arad	162	1:15	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
306	7:10	"	Budka, Poprad-Falka	150	6:45	"	Rákospalota-Ujpest	17	6:10	"	Wien, Triest	163	1:20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
307	7:15	"	Budka, Belgrad, Söfia	151	6:55	sz. v.	/ Nagyvárad, Arad, Brassó	41	6:25	"	Lomborz, Kassa, M.-Sziget	164	1:25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
308	7:20	"	Foring, Graz, Triest	152	7:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	42	6:30	"	Pécs, Brod, Pozsek	165	1:30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
309	7:25	"	Kassa, Lemberg, M.-Sziget	153	7:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	43	6:35	"	Győr, Pozsek	166	1:35	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
310	7:30	"	Kassa, Lemberg, M.-Sziget	154	7:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	44	6:40	"	Győr, Pozsek	167	1:40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
311	7:35	"	Gödöllő	155	7:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	45	6:45	"	Győr, Pozsek	168	1:45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
312	7:40	"	Budka, Brod, Söfia	156	7:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	46	6:50	"	Győr, Pozsek	169	1:50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
313	7:45	"	Arad, Brassó	157	7:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	47	6:55	"	Győr, Pozsek	170	1:55	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
314	7:50	"	Arad, Brassó	158	8:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	48	7:00	"	Győr, Pozsek	171	2:00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
315	7:55	"	Kassa, Sopron	159	8:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	49	7:05	"	Győr, Pozsek	172	2:05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
316	8:00	"	Kassa, Sopron	160	8:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	50	7:10	"	Győr, Pozsek	173	2:10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
317	8:05	"	Kassa, Sopron	161	8:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	51	7:15	"	Győr, Pozsek	174	2:15	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
318	8:10	"	Kassa, Sopron	162	8:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	52	7:20	"	Győr, Pozsek	175	2:20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
319	8:15	"	Kassa, Sopron	163	8:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	53	7:25	"	Győr, Pozsek	176	2:25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
320	8:20	"	Kassa, Sopron	164	9:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	54	7:30	"	Győr, Pozsek	177	2:30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
321	8:25	"	Kassa, Sopron	165	9:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	55	7:35	"	Győr, Pozsek	178	2:35	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
322	8:30	"	Kassa, Sopron	166	9:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	56	7:40	"	Győr, Pozsek	179	2:40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
323	8:35	"	Kassa, Sopron	167	9:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	57	7:45	"	Győr, Pozsek	180	2:45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
324	8:40	"	Kassa, Sopron	168	9:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	58	7:50	"	Győr, Pozsek	181	2:50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
325	8:45	"	Kassa, Sopron	169	9:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	59	7:55	"	Győr, Pozsek	182	2:55	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
326	8:50	"	Kassa, Sopron	170	10:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	60	8:00	"	Győr, Pozsek	183	3:00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
327	8:55	"	Kassa, Sopron	171	10:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	61	8:05	"	Győr, Pozsek	184	3:05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
328	9:00	"	Kassa, Sopron	172	10:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	62	8:10	"	Győr, Pozsek	185	3:10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
329	9:05	"	Kassa, Sopron	173	10:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	63	8:15	"	Győr, Pozsek	186	3:15	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
330	9:10	"	Kassa, Sopron	174	10:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	64	8:20	"	Győr, Pozsek	187	3:20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
331	9:15	"	Kassa, Sopron	175	10:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	65	8:25	"	Győr, Pozsek	188	3:25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
332	9:20	"	Kassa, Sopron	176	11:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	66	8:30	"	Győr, Pozsek	189	3:30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
333	9:25	"	Kassa, Sopron	177	11:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	67	8:35	"	Győr, Pozsek	190	3:35	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
334	9:30	"	Kassa, Sopron	178	11:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	68	8:40	"	Győr, Pozsek	191	3:40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
335	9:35	"	Kassa, Sopron	179	11:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	69	8:45	"	Győr, Pozsek	192	3:45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
336	9:40	"	Kassa, Sopron	180	11:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	70	8:50	"	Győr, Pozsek	193	3:50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
337	9:45	"	Kassa, Sopron	181	11:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	71	8:55	"	Győr, Pozsek	194	3:55	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
338	9:50	"	Kassa, Sopron	182	12:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	72	9:00	"	Győr, Pozsek	195	4:00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
339	9:55	"	Kassa, Sopron	183	12:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	73	9:05	"	Győr, Pozsek	196	4:05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
340	10:00	"	Kassa, Sopron	184	12:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	74	9:10	"	Győr, Pozsek	197	4:10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
341	10:05	"	Kassa, Sopron	185	12:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	75	9:15	"	Győr, Pozsek	198	4:15	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
342	10:10	"	Kassa, Sopron	186	12:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	76	9:20	"	Győr, Pozsek	199	4:20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
343	10:15	"	Kassa, Sopron	187	12:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	77	9:25	"	Győr, Pozsek	200	4:25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
344	10:20	"	Kassa, Sopron	188	13:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	78	9:30	"	Győr, Pozsek	201	4:30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
345	10:25	"	Kassa, Sopron	189	13:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	79	9:35	"	Győr, Pozsek	202	4:35	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
346	10:30	"	Kassa, Sopron	190	13:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	80	9:40	"	Győr, Pozsek	203	4:40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
347	10:35	"	Kassa, Sopron	191	13:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	81	9:45	"	Győr, Pozsek	204	4:45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
348	10:40	"	Kassa, Sopron	192	13:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	82	9:50	"	Győr, Pozsek	205	4:50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
349	10:45	"	Kassa, Sopron	193	13:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	83	9:55	"	Győr, Pozsek	206	4:55	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
350	10:50	"	Kassa, Sopron	194	14:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	84	10:00	"	Győr, Pozsek	207	5:00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
351	10:55	"	Kassa, Sopron	195	14:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	85	10:05	"	Győr, Pozsek	208	5:05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
352	11:00	"	Kassa, Sopron	196	14:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	86	10:10	"	Győr, Pozsek	209	5:10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
353	11:05	"	Kassa, Sopron	197	14:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	87	10:15	"	Győr, Pozsek	210	5:15	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
354	11:10	"	Kassa, Sopron	198	14:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	88	10:20	"	Győr, Pozsek	211	5:20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
355	11:15	"	Kassa, Sopron	199	14:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	89	10:25	"	Győr, Pozsek	212	5:25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
356	11:20	"	Kassa, Sopron	200	15:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	90	10:30	"	Győr, Pozsek	213	5:30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
357	11:25	"	Kassa, Sopron	201	15:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	91	10:35	"	Győr, Pozsek	214	5:35	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
358	11:30	"	Kassa, Sopron	202	15:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	92	10:40	"	Győr, Pozsek	215	5:40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
359	11:35	"	Kassa, Sopron	203	15:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	93	10:45	"	Győr, Pozsek	216	5:45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
360	11:40	"	Kassa, Sopron	204	15:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	94	10:50	"	Győr, Pozsek	217	5:50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
361	11:45	"	Kassa, Sopron	205	15:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	95	10:55	"	Győr, Pozsek	218	5:55	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
362	11:50	"	Kassa, Sopron	206	16:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	96	11:00	"	Győr, Pozsek	219	6:00	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
363	11:55	"	Kassa, Sopron	207	16:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	97	11:05	"	Győr, Pozsek	220	6:05	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
364	12:00	"	Kassa, Sopron	208	16:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	98	11:10	"	Győr, Pozsek	221	6:10	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
365	12:05	"	Kassa, Sopron	209	16:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	99	11:15	"	Győr, Pozsek	222	6:15	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
366	12:10	"	Kassa, Sopron	210	16:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	100	11:20	"	Győr, Pozsek	223	6:20	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
367	12:15	"	Kassa, Sopron	211	16:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	101	11:25	"	Győr, Pozsek	224	6:25	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
368	12:20	"	Kassa, Sopron	212	17:05	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	102	11:30	"	Győr, Pozsek	225	6:30	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
369	12:25	"	Kassa, Sopron	213	17:15	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	103	11:35	"	Győr, Pozsek	226	6:35	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
370	12:30	"	Kassa, Sopron	214	17:25	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	104	11:40	"	Győr, Pozsek	227	6:40	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
371	12:35	"	Kassa, Sopron	215	17:35	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	105	11:45	"	Győr, Pozsek	228	6:45	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
372	12:40	"	Kassa, Sopron	216	17:45	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	106	11:50	"	Győr, Pozsek	229	6:50	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
373	12:45	"	Kassa, Sopron	217	17:55	"	/ Nagyvárad, Kőszmet	107	11:55	"	Győr, Pozsek	230	6:55	sz. v.	Rákospalota-Ujpest
374	12:50														

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISEK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

BEIT & Co
HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

Főraktár és iroda:
MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Súlyom-utca 13.

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebbi és legnagyobb nyomdai, könyomdai
és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900.
párisi világkiállítás-
on versenyt
kívüli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON
BUDAPEST MELLETT. ☎ TELEFON-82. 37-53.
11 gyár és 40 lerakat az egész világon.

Grand Prix:
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az
összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-
festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papirok
könyomdák részére.

Alapítva az 1818. évben.

Alapítva az 1810. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

BŐRÖNDŐS, BÓDISZMŰVES ÉS SZIJGYÁRTÓ

WEIGL ANTAL

BUDAPEST, IV, MÁRIA VALÉRIA-UTCZA 3. SZÁM

Postafutárképfűző-
tárral számfűző 15276.

Postafutárképfűző-
tárral számfűző 15276.

A MAGYAR SZENT KORONA
ORSZÁGAI BALNEOLÓGIAI
EGYESÜLETÉNEK 1909-IKI
ÉVKÖNYVE

ÖSSZEÁLLÍTOTTA
VÁMOSSY ZOLTÁN
FŐTITKÁR

“PÁTRIA” IRODALMI VÁL-
LALAT ÉS NYOMDAI R.-T.
NYOMÁSA BUDAPEST, IX.,
ÜLLŐI-ÚT 25. (KÖZTELEK)

HAAS FÜLÖP ÉS FIAI

CSÁSZ. ÉS KIR. ORSZ. SZABAD SZÖNYEG- ÉS BUTORSZÖVET-GYÁROSOK
A SOPRONI MAGYAK SZÖNYEG- ÉS BUTORSZÖVET-GYÁR FŐRAKTÁRA

FŐÜZLET:
V., GIZELLA-
TÉR 1. SZÁM

M. KIR. POSTA-
TAKARÉKPÉNZ-
TÁRI CHEQUE-
SZÁMLA ÉS
CLEARING-FOR-
GALOM 9962 SZ.
TELEFON: 37-98

FIÓKÜZLET:
IV., KOSSUTH
LAJOS-U. 20

M. KIR. POSTA-
TAKARÉKPÉNZ-
TÁRI CHEQUE-
SZÁMLA ÉS
CLEARING-FOR-
GALOM 21353 SZ.
TELEFON: 9-18

MAGYARORSZÁGI FIÓKOK: SZÉ-
GED, NAGYVÁRAD ÉS DEBRECZEN

KÖLFÖLDI FIÓKOK: BUKAREST,
MILANO, GENUA, RÓMA, NÁPOLY

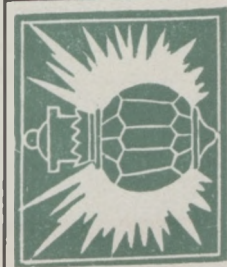
AUSZTRIAI FIÓKOK: BÉCS, PRÁGA, GRÁ CZ,
LEMBERG, LINZ, BRÜNN, INNSBRÜCK, PILSEN

COM.-SZÁM:

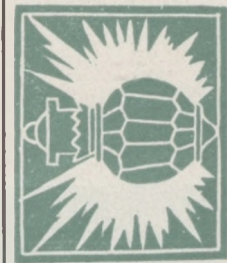
LAPSZÁM:

BUDAPEST, 19

SZÁ

A NEMZETKÖZI SÖTŐ- ÉS
CZUKRÁSZKIÁLLÍTÁSON
ARANYÉREMEL, NEMZET-
KÖZI BALESETÜGYI KIÁLLÍ-
TÁSON ELISMERŐ OKLE-
VÉLLEL LEIT KÍTUNTTETVE

ELEKTROMOTOROK KIS-
IPARI CZELOKRA, VALA-
MINT VILLANYVILÁGÍTÁSI
TELEPEK URADALMAK ÉS
GVÁRAK RÉSZÉRE. ERŐ-
ÁTVITELI BERENDEZÉSEK

LAUB LIPÓT

ELEKTROMOS BERENDEZÉSEK
ELEKTROTECHNIKAI CZIKKEK

ELEKTRO-MOTOROK

POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CLEARING- ÉS CHEQUE-SZ. 15935. TELEFON 13-47

КРОТКОМОТОК
КЕЛЛЕМЕШНИК-СЕРЖЕК
КЕЛЛЕМЕШНИК-СЕРЖЕК
ТЮРИЛ ВУАД

TAGSÁGI-JEGY

UR RÉSZÉRE, KI MINT A
TYPOGRAPHIA
SPORT-CLUB
TAGJA, ENNEK CÉLJAIT
ELŐSEGITI ÉS KEDVEZ-
MÉNYEIBEN RÉSZESÜL

BUDAPEST, 19... ÉVI-N

elnök

Jegyző

